

The role of public art in public spaces, viewed as a catalyst for urban regeneration

A qualitative research through the lens of two case studies

Britt Soede | S3788601
BSc thesis

Colophon

Britt Soede

3788601

b.c.soede@student.rug.nl

BSc Final Thesis

Spatial Planning & Design

Faculty of Spatial Sciences

University of Groningen

Prof. dr. G. de Roo

14th of May, 2021

Groningen, The Netherlands

Abstract

Public art can take on many forms and shapes. From the 1980's public art is more and more recognized for its contribution to "Urban regeneration". In this research public art is viewed as one of the tools a spatial planner can use to create certain values in a neighborhood. By means of semi-structured interviews, this research aimed at exploring public art as a tool for revitalizing neglected urban space and contributing to regeneration in Rotterdam. Through the values which are stated in previous literature on public art. Public art is valued, however, relational and hard to grasp as a generalizable phenomenon. Public participation and an integrated approach in public art implementation can be found as possibilities to increase the values of public art in the urban planning agenda. Further research on public art as a tool for urban regeneration is recommended and the research is reflected.

Keywords | public space, public art, catalyst, public participation, regeneration

Table of contents

Colophon 2

Abstract 3

Table of contents 4

1. Introduction 5

BACKGROUND 6

RESEARCH PROBLEM 6

RESEARCH CONTEXT 7

BOSPOLDERVOS 7

PRINS ALEXANDERPLEIN 8

2. Theoretical framework 11

PUBLIC SPACE 11

CLAIMS ROLE PUBLIC ART 12

URBAN REGENERATION 13

BIRDSEYE DOCTRINE 13

THE CONCEPTUAL MODEL 13

HYPOTHESIS 14

3. Methodology 15

QUALITATIVE RESEARCH 15

SEMISTRUCTURED INTERVIEWS 15

ANALYSIS OF METHODS 15

ETHICAL CONSIDERATIONS 16

4. Results 16

ROLE OF ART IN PUBLIC SPACES 17

ENGAGEMENT WITH PUBLIC ART 14

PUBLIC PARTICIPATION IN PUBLIC ART 14

ART AS A CATALYST FOR URBAN REGENERATION 20

BOSPOLDERVOS 17

ALEXANDERPLEIN 14

5. Discussion 22

INTERPRETING RESULTS AND TRENDS 15

6. Conclusion 23

REFERENCES 24

Appendix I 25

1. Introduction

BACKGROUND

When roaming around through an inner-city various pieces of public art can be found, disregarding which particular city you are roaming around in. Public art can be either temporary or permanent, static or interactive. Designated to sites with open access to the public, outside the private or museum spaces (Miles, 1997). Therefore, public art is accessible for everyone. Which makes public art a public property and is just like any other public property highly dynamic, and is, therefore, not a stable and known phenomenon, since every public art piece is specific to the place and time, therefore place- and time-bounded (cf. Mitchell 1992; Kwon 2004). The fundamental purpose of public art is debated, however, various claims are made about the beneficial impact of public art.

During the 1980s there was a so to speak “renaissance” of public art, the role of public art changed, from a purely aesthetic phenomenon to a more and more recognized phenomenon for its contribution to “urban regeneration” (Hall and Robertson, 2001). Claims are made in the academic literature that public art can play various roles in public space, physical-aesthetic, economic, social, and cultural-symbolic (Hall, 2003). Public art is what makes a place unique, and gives distinction to different developments of which a place is going through (Selwood, 1992). However, these claims are debated, public art is read in different ways and there exists no universal consensus (Sharp et al., 2005). Since there exist no universal consensus on the role of public art, public art is a rather fluid and fuzzy phenomenon.

In this research public art is viewed as one of the tools a spatial planner can use to create certain values in a neighborhood. It is already stated in previous literature that the implementation of public art is closely connected with local and regional identity formation by urban governance (Brenner, 2004). The vision of urban governance can be created utilizing public art. Urban planners create an appearance of their city, by commanding artists to create art, hereby art plays a role as image creator (Zebracki, 2011). This image that is created by means of public art is of great relevance for this research. To illustrate, in an interview conducted with a project leader of public art in Rotterdam, she stressed the importance of public art for shaping the identity and the culture in Rotterdam, that had been wiped out after being bombed in the Second World War. This is also represented in literature, McCharty (1998) states that Rotterdam has succeeded in adapting to new conditions of urban competition through physical reconstruction and re-imaging of its cultural identity on an international level, and in the meanwhile achieving social goals for regeneration.

SOCIAL RELEVANCE

This research will focus on underdeveloped neighborhoods. Therefore, this research will address the livability in these areas. In order to transform and improve public space, public art can play a valuable role. This is already recognized in municipal

policy. However the effects after it's placed are being often ignored or not recognized. This research aims to add to the social relevance of public art. Public art serves as an artifact to make the people feel connected to a certain place. The connectivity to a place fosters responsibility to maintain the place in a good state (Fleming, 2007). When public art is integrated in urban planning, the space can gain another layer. A cultural layer which can foster positive side effects. Which can improve the livability of the local residents.

SCIENTIFIC RELEVANCE

The claims that are made on the role of public art are confirmed in literature (Mitchell 1992; Miles 1997). However, artworks are rarely evaluated after the placement, thus there is very little evidence on the positive or negative impacts (Hall and Robertson 2001). Therefore, this research will evaluate the claims on the basis of two cases, where renewal is taking place. This research examines how public art can be seen as a tool to create identity and regenerate a neighborhood. Public art as a tool for regenerating a local space is recognized in literature. However, cases on how this played out in the real world are underrepresented in literature. This thesis explores further, based on findings from interviews conducted with public art experts, which are relevant for this research. The claims about public art, and its role as a catalyst for urban regeneration will be examined.

RESEARCH PROBLEM

This research explores how public art can be used by spatial planners as a valid tool, to add value to a place, and transform neglected, not fully utilized public space into a public place, which citizens value. The claims that are made on the value of public art are further investigated in this research by conducting interviews with experts and by taking two cases out of the urban fabric of Rotterdam; Bospoldervos and Prins Alexanderplein. These two cases will be presented in the research context.

The main research question is as follows:

- *What is the relationship between public art and regeneration in urban planning? (I)*

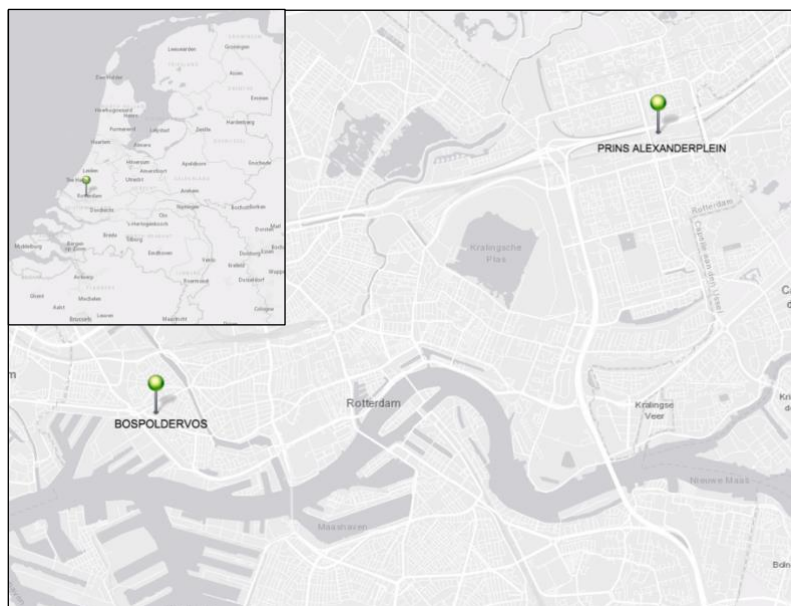
To help answer this question, sub-questions concerning the theories and relations between concepts are presented:

- *“Which claims are made on the role of public art in urban regeneration?” (II)*
- *“How can these claims be recognized in the interviews conducted with public art experts? (III)*
- *“How can public art be recognized as a catalyst for urban regeneration, and what are the possibilities and limitations in the planning perspective regarding the two cases?” (IV)*

This research will obtain an answer to the main research question by answering the sub-questions in advance. In chapter two sub-question II will be answered. And the results chapter will elaborate further on sub-questions III, and IV.

RESEARCH CONTEXT

This section will briefly explain the context of the two public artworks this research focuses on. The research is located in Rotterdam, The Netherlands (see Map 1). Rotterdam is an interesting city for urban architects and planners since the city had to reconstruct itself after WWII (McCharty, 1998). The artworks this research focuses on are chosen because of their uniqueness and were specifically introduced in these areas to regenerate the neglected space. First, the Bospoldervos statue, which is located at the entrance of the neighborhood Bospolder. The statue is an interactive public artwork. Second, the blue square at Prins Alexanderplein, which is categorized to be a static artwork. Two utterly different pieces, however, were both introduced to public space within an integrated area plan. The developments surrounding the Bospoldervos are focused on social developments, and the developments surrounding Prins Alexanderplein are focused on economic developments.

Map 1. Localities of the Bospoldervos statue, and the Prins Alexanderplein in the city of Rotterdam, The Netherlands.

BOSPOLDERVOS

The Bospoldervos is an enormous statue located at the Schiedamseweg in front of a school building (See figure 1.1). The statue was built, finalized, and presented in 2020 by artist Florentijn Hofman (BOTU, 2020). It's a prominent sculpture since it is 16 meters long and 10 meters high, therefore, it is hard to walk past without noticing its presence (BKOR, 2020). The artwork attracts people to engage with, and linger in the public space the statue is located in. For example, people can take shelter from the rain underneath the fox (Hofman, 2021). Even though the artwork is fixed in one place, it is interactive because by-passers engage with it.

The sculpture is more than a thing in itself. It acquires meaning through what the artist means or wants to evoke by it, and in turn how this is interpreted by its by passers. Some people in the neighborhood can find resemblance in the work, since the Fox is learning to survive in the hectic city life, the many residents of Rotterdam and Bospolder-Tussendijken are doing the same (BOTU, 2020). Adults and children ponder over the deeper meanings of the sculpture, why its holding a plastic bag and what the fox is doing in their neighborhood. In addition, it evokes all kinds of reactions, the perspective on the sculpture leads to deepening the meaning of the area, therefore adding another layer of meaning to the landscape, which is visible in the conducted interviews. It connects the people since it starts conversations and the sculpture becomes a common point of reference. The sculpture as an object that contrasts with its environment. This contrast brings the neighborhood itself back into the picture. The environment can be seen again. Therefore, the sculpture serves multiple purposes (Projectleader BKOR, 2021).

The main reason for building the artwork was the revitalization of the Schiedamseweg. The Schiedamseweg is often referred to as a concrete jungle, it's located at the edge of the city, there are no green spaces, just concrete and aesthetically not attractive (Projectleader BKOR, 2021) (Hofman, 2021). More than two hundred local residents and local entrepreneurs were involved and pondered the question of what kind of artwork would fit best in this long, busy street (BOTU, 2020). The neighborhood agreed, it had to be the fox of Florentijn Hofman (BOTU, 2020). It's a child friendly statue located in front of a school and the statue represents a new entrance to the revitalizing Bospolder-tussendijken.

Figure 1.1 Bospoldervos, by Florentijn Hofman. Source: Frank Hanswijk, Studio Florentijn Hofman

PRINS ALEXANDERPLEIN

The square Prins Alexanderplein is undergoing a metamorphosis. The square is part of a renewal on a larger scale, the Rotterdam Alexanderknoop, which is a public transport node. The plan is to transform the area from an anonymous and monotonous area to

a lively center with strong residential, work, shopping and leisure functions. And all this in a green and climate-proof environment. Regarding the square, they plan to remove the tiles and introduce urban greenery by the end of 2021. Beforehand, the municipality was looking for a temporary artwork to brighten the outlooks of the square.

In a design contest, Studio 75B made the winning design for the square and the façade (See figure 1.2). The artwork was presented in 2018 (BKOR, 2021). The initial plan was to reconstruct the blue square after a period of two years, however, there is a delay and the blue square is still there today.

The square is painted blue, and in addition some parts are painted green, and on the façade a picture of the Dutch waters is printed, altogether representing the polder which the area is located in. The area once arose from the peat polder, and is located in the lowest point of the Netherlands. For the locals the blue and green markings also symbolize pride, they are proud of living in the polder which is created by human force (BKOR, 2021). The artwork creates awareness among inhabitants, they become aware of the environment they are living in and in addition of the renewal of the square that is taking place. The artwork also attracts entrepreneurs to locate in the area and to be part of the developments that are going on in this area. In brief, the artwork can be viewed as a spatial temporary tool to create history awareness and development awareness at the square.

Figure 1.2 Prins Alexanderplein by Studio 75B. Source: Hans Wilschut

THESIS STRUCTURE

This thesis is structured as follows: in the first chapter, the theoretical framework is presented which covers the literature that is relevant for this research. The literature concerns an explanation on public space, the claims that are made on the different roles of public art and urban regeneration. Followed by a conceptual model and the hypothesis. This thesis involves undertaking semi-structured interviews that were carried out with the relevant stakeholders which are involved in public art.

In the second chapter the methods will be identified and discussed, the methodology, including the data collection tool and analysis. The claims that are made on the different roles of public art, are set out in four categories that provide a structure for how the results are presented in the third chapter. And the research questions will be answered. In the fourth chapter the results are linked to the academic literature, in the discussion. Finally, in the fifth chapter, limitations will be stressed, recommendations for further research and concluding statements will be made.

2. Theoretical framework

PUBLIC SPACE

Before we can examine the role of public art as a tool to create successful public space we should contemplate more on the concept of public space. Since, this research takes place in public space, which is also sometimes referred to as the public arena, in which many actors come together. According to Amin, public spaces are successful, when they increase opportunities to participate in communal activity (Amin, 2008). However, how we precisely define public space is highly debated. There are two main different views, one argues that public space is 'not only a region of social life located apart from the realm of family and close friends, but also . . . [the] realm of acquaintances and strangers' (Sennett, 1992, p. 17). The other argues that the 'defining characteristics of urban public space are proximity, diversity, and accessibility' (Zukin, 1995, p. 262). In the last decades we have noticed that private interests have an increased ability in claiming public space, due to a decreased public interest (Goheen, 1998). Zukin studied this decreased public interest, and offers a different attitude towards this trend (1995). She emphasizes the ambiguity of the boundary between what is viewed as private and public, it is up to the public to create their definitions that suit their purposes. Public space is all the space that is not privately owned in the city, a place where everyone is free to express themselves (Goheen, 1998). Here we define public space as space free to access for the general public, spaces such as parks places and the streets (Goheen, 1998). Public space is a place that belongs to the public. Mitchell says the following about public space: "Public space is that space where 'the public' is formed and thus social and cultural rules governing public behavior predominate." (1995, p. 108) Therefore, the public shapes the public space and vice versa.

PUBLIC ART

This research will focus on the relation between art and public space. What makes public art public is that it's freely accessible outside of the museums (cf. Miles 1997; Hein 2006). After the emergence of public art in the 1960s as a separate form of art practice, social scientist began to contemplate on the broader social uses of art in the public realm (Lossau and Stevens, 2014). The most common relation, that is viewed in literature, between public art and public space, sees art instrumentally used to serve agendas of economic, physical and social development in urban areas (Miles, 1997; Hall and Robertson 2001). There is often invested in functional artworks that meet the needs of the users, in the past this was integrated in urban planning. However functional art meets the needs of daily users, it constraints artistic freedom, since certain legal standards have to be met. Public art may include monuments, sculptures, interactive installations and façade art (Zebracki, 2011). Public art can be either temporary or permanent, intangible or tangible. This research will focus on tangible artworks of which the blue square is temporary and the Bospoldervos is

regarded as permanent. What public art contributes to in public space is discussed in the following section.

CLAIMS ON THE ROLE OF PUBLIC ART IN THE PUBLIC SPACE

In academic literature various claims on the role and the contribution of public art to public space can be found. Public art is treated capable of supporting urban developments. This subdivision into these specific categories is inspired by Zebracki et al. (2009). The claims in itself are mainly derived from research by Hall (2003), and can be also found in the work of Miles (1997), Selwood (1995) and Sharp et al., (2005). An overview of the claims and the literature is presented in table 1. The claims are as follows:

- **Physical-aesthetic claims**
The attractiveness of a place can be improved by means of public art, the aesthetic quality enhanced. Thereby, encouraging more intense use of public space. By enhancing this visual quality of a place, the place can turn from a rather anonymous place into a physical reference point in place (Goldstein, 2005; Hein, 2006; Rendell, 2006; Sharp et al., 2005).
- **Economic claims**
Boosting economic activity: attracting and increasing the investments in arts by means of public art. Improving economic conditions for regeneration by means of creating richer visual environments. Providing marketing, place-promotion, cultural tourism, creating employment for artists and stakeholders, encouraging public-private partnerships, enhancing land values visible in real estate (Fleming 2007; Florida, 2002; Garcia, 2004; Roberts and marsh; Visconti et al, 2010)
- **Social claims**
Strengthening the local community and social interaction in a community. Public art can address community needs such as: decreasing social exclusion and enhancing social inclusion, creating a sense of responsibility reducing vandalism and increasing the feeling of safety. Supporting links between the different layers to which public art is exposed, the artists, the professions that shape the environment, such as urban planners, landscape architects, designers and engineers, and the public (Finkelpearl, 2001; Kramer, 1994; Mitchell, 1992; Remesar, 2003; Selwood, 1995).
- **Cultural symbolic claims**
Creation of symbolic value to the place which can be: enhancing the awareness of the local identity and history of a place; promoting the local identity, creating stimuli and ideas, developing and strengthening civic identity, adding value to the local distinctiveness, generating pedagogical and educational benefits and values (Hall, 2003; Hall & Robertson, 2001; Kester, 2004; Kwon, 2004; Lacy, 1995; Miles, 1997; Neil, 2009).

Public art claims	literature
Physical aesthetic	Goldstein, 2005; Hein, 2006; Rendell, 2006; Sharp et al., 2005
Economic	Fleming 2007; Florida, 2002; Garcia, 2004; Roberts and marsh; Visconti et al, 2010
Social	Finkelpearl, 2001; Kramer, 1994; Mitchell, 1992; Remesar, 2003; Selwood, 1995
Cultural symbolic	Hall, 2003; Hall & Robertson, 2001; Kester, 2004; Kwon, 2004; Lacy, 1995; Miles, 1997; Neil, 2009

Table 1 Claims made on the role of public art, and their corresponding literature, source: author, inspired by Zebracki et al. (2009)

URBAN REGENERATION

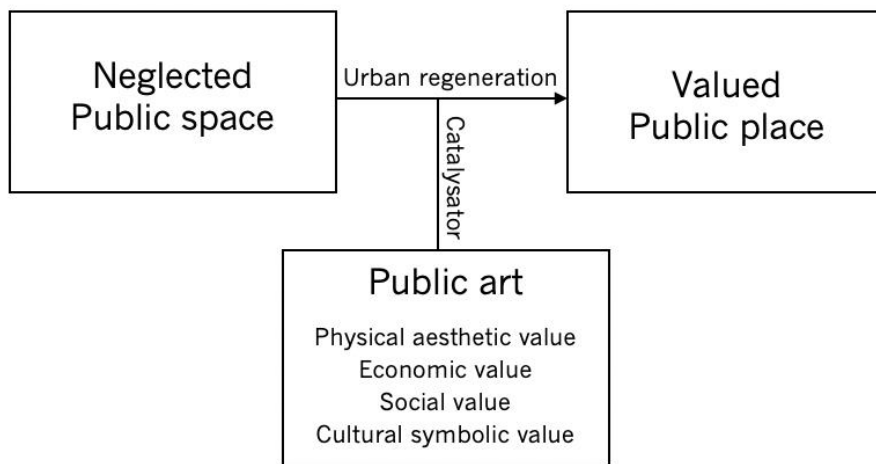
Miles says the following about the investment in public art: “investment in culture is not simply about regenerating the local economy, but can actually serve to revitalize the identities of the people of a city and even of a region; ... [and] ... it can provide new ways for those people to look into themselves and out of themselves. In other words, it can reinvigorate the relationship between cultural, place and personal identity and offer a permanent legacy.” (2005, p. 921) Illustrating that investments in public art can serve both economic and cultural regeneration. In this thesis public art will be reviewed as a catalysator for urban regeneration. Public art can enhance the investment in an area by local stakeholders and the municipality (Wansborough & Mageean, 2000).

BIRDSEYE DOCTRINE

The decisions on public art are most of the time made by only a small group of actors. Therefore, public art does not always represent the public, this is referred to as the Birdseye doctrine. A challenge for urban planners is to engage more citizens with the implementation of public art to create a more social valued living environment (Nursey-Bray, 2020). Encouraging public participation promotes social values by creating more interaction among the local residents (Hall & Smith, 2005). While at the same time enhancing the sense of place (Hall & Smith, 2005).

THE CONCEPTUAL MODEL

The conceptual model aims to represent the aim of the research, which is the exploration of the concepts shown in the model below. In the research the question that is central is the relation between public art and regeneration, the relationship based on literature is shown in the conceptual model (figure 2).

Figure 2 Conceptual model, based on literature and research aim, source: author

HYPOTHESIS

After reviewing literature on public art in the urban fabric and its relation to urban regeneration the hypothesis of this research is that public art has a contribution to the regeneration of neglected unused space, and can play an important role in transforming a space into a place. This research, will focus on the two cases located in Rotterdam and will identify the role of public art in each case. It is expected that physical aesthetic, economic, social and cultural symbolic claims will be both mentioned in the interviews concerning the blue square and the Bospoldervos. Regarding the different broader plan initiatives, it is expected that regarding the Bospoldervos social values will be mentioned more often, and regarding the Prins Alexanderplein economic claims will be mentioned more often. By identifying the claims in the cases this research will broaden the knowledge which is already existing on the role of public art in urban planning.

3. Methodology

In order to present the methods that were selected for this research, this chapter contemplates the ways in which qualitative research was used to gain information on the individual's perception of public art. First, further explanation on qualitative methods is given, and the reason for selecting this specific method. Secondly, the tool will be presented, and the method for analyzation of the results is given.

QUALITATIVE RESEARCH

Qualitative methods are used to examine people's experiences, with social concepts, processes and empirical life settings (Bradshaw & Stratford, 2010). It can give an understanding in people's thought patterns and human elements that are involved in the interactions with public art within the public sphere (Bradshaw & Stratford, 2010).

SEMISTRUCTURED INTERVIEWS

The most logical choice for understanding the claims of public art on public space is by means of perceptions of the people who are involved. Therefore, for this research semi-structured interviews have been chosen. In total nine interviews are conducted with experts that all engage with public art on a different scale. They were all contacted by mail, and asked if they voluntarily wanted to participate in the research. Table 2 gives an overview of the respondents and their corresponding roles. Concerning the two cases, the artists of both the Bospoldervos and the Prins Alexanderplein have been interviewed and their unique values on their works have been documented. In addition the vision of the leading public art organization in Rotterdam is explored by means of an interview conducted with a project leader working at BKOR, an art organization that is funded by the municipality of Rotterdam. According to Trainor and Graue interviews help understanding the differences in the way people perceive entities differently (2013). For this research the interviews will gain understanding in the diverse thoughts experts have in relation to public art.

Respondent	Role	Type	Duration
R-1	Projectleader kunstpunt Groningen	Google meet	33 min
R-2	Projectleader BKOR Rotterdam	Google meet	38 min
R-3	Designer, Prins Alexanderplein	Zoom	33 min
R-4	Artist, Bospoldervos	Google meet	43 min
R-5	Art teacher Minerva	Google meet	28 mins
R-6	Founder Cigarbox	Google meet	31 min
R-7	Projectleader Bospolder en Tussendijken	Phone call	20 min
R-8	District manager Prins Alexander	Phone call	16 min
R-9	Neighborhood committee member Rotterdam South	Phone call	7 min

Table 2 Overview of respondents and their corresponding roles

The audio of the interviews is recorded by phone and laptop for extra security of audio. However, one recording was flawed, therefore the interview that can be found in the appendixes with R-7 is based on notes that are accepted by the respondent. The transcription is done personally to make sure the data is accurate. The transcriptions of the interviews can be found in the appendixes.

ANALYSIS OF METHODS

The transcriptions are coded within the coding program ATLAS.ti 9. The codes groups and subcodes that are used to code the interviews derived partly from the claims that were found in literature, these codes are deductive. And in addition inductive codes that were identified while coding the transcripts are inductive codes. The five main code groups have been distinguished; physical aesthetic claims, economic claims, social claims, cultural symbolic claims and regeneration. The code book that derived from this setting can be found underneath.

Code group	Codes
Physical-aesthetic value	Statement piece, reference point
Economic value	Investments, tourism, employment art industry, real estate
Social value	Social cohesion, community, responsibility, safety, communication, pride
Cultural symbolic value	Landmark, awareness, local identity, history, ideas, education
Other values	Accessibility, affect, experience, functional
Process	Actors involved, public participation, policy, complications, possibilities, developments, funding

Table 3 Overview of Code groups and corresponding codes

ETHICAL CONSIDERATIONS

With interviews the usual ethical rules will be taken into consideration. In addition due the Covid crisis, interviews will be held digitally, applying the rules set by the RIVM. In the introduction the aim is explained to the respondents. Data is confidentially handled and permission to use the data is officially asked beforehand. Data is not shared with other institutions or other stakeholders.

4. Results

How public art can be used by spatial planners as a valid tool, to transform neighborhoods, into neighborhoods which are more valued is underexamined. Therefore, the values which were mentioned during the interviews conducted with experts are analyzed and presented. First, some general relevant statements that were made on the role of public art are set out.

ROLE OF ART IN PUBLIC SPACES

The different responds in the interviews show that public art has different effects of the public space. Most of the respondents shared the belief that public art is accessible for everyone, and is part of life. The project manager of the public art organization in Groningen stated:

“Public art is different than placing art in a museum, there people have to buy tickets, it has it’s pros and its cons, however, public art is for everyone.” (R-1, 2021)

This was reinforced by the project manager of the public art organization in Rotterdam, she added the scale of range because it is part of the public domain:

“The range is huge, since it is not a museum. There are a lot of people from all layers of society that encounter the public art at all kinds of moments in their lives.” (R-2, 2021)

Therefore, everyone is being confronted by public art in their lifes. Public art starts interactions between people. The artist of the blue square emphasized that public art is not implemented to meet certain goals. Instead art should be liberating:

“it’s a signal, it’s saying something that doesn’t have an isolated purpose. I thinks that’s what makes it liberating, because there’s no obligation, no commercial message is given, something human is said, and I think that’s what is relevant about public art.” (R-3, 2021)

This statement also reinforces Zukin’s view on what is perceived as public (1995). Public space viewed where everyone can express themselves freely, public art can add to this view in a sense that people interact about the work, so new ideas can originate from this. However, the artist states that art should not be implemented to meet certain purposes, it is often stated by other respondents that public art boosts: physical-aesthetic, economic, social and cultural symbolic values. For the two different cases the responses on the different values are gathered and presented in the following section (table 4). Table 4, presents an overview of the number of quotes per theme, and show how they co-occur with the two relevant cases for this research. This is not to compare between cases, however, to evaluate, and contemplate the various quotes that are analyzed.

	Physical - aesthetic value Gr=17	Cultural symbolic value Gr=27	Economic value Gr=11	Social value Gr=17	Other values Gr=17	Process Gr=49	Regeneration Gr=16
Bospoldervos Gr=43	2	5	7	5	1	10	9
Prins Alexanderplein Gr=30	3	5	0	1	0	4	5

Figure 4 code co-occurrence table

PHYSICAL-AESTHETIC VALUES

The aesthetic quality of public art can result in different forms of engagement. What is regarded as beautiful is for every viewer different. Often, perceptions on artworks change over time as the mentioned by the project manager of the public art organization in Rotterdam:

At a certain point people can say: I think that work is awful and I don't want it, and then after a few years they are completely hooked on something like that, and I think that is a very interesting fact. So something new often generates a lot of resistance. (R-2, 2021)

However, to make an impact in the public, respondents stressed that scale is relevant. In the case of the blue square at the Prins Alexanderplein, the artist stated the following:

“Everyone in the neighborhood, or random by passers have to walk over it, so they will be confronted with it” (R-3, 2021)

This implies that when an artwork is integrated in the totality of the urban fabric it will be more likely to have an effect on its users, and add another layer. Public art can also shape a point of reference in an area, this is the case with the Bospoldervos, the project leader stated:

“You enter there from Schiedam, Rotterdam, but that was previously not characterized by anything. There was no landmark like the Eiffel Tower in Paris. With the arrival of the fox, there was suddenly a physical entrance to the neighborhood.” (R-7, 2021)

These reference points can help people remember where they are situated in the area. The art work in itself is also a form of a reference point for humans as the artist of the blue square explains the following:

“The artwork is a kind of benchmark of time, but also of thoughts, so it is actually a kind of dream..” (R-3, 2021)

CULTURAL SYMBOLIC VALUES

Cultural symbolic values were by far the most mentioned values in the nine conducted interviews. What was mentioned in four of the conducted interviews is that public art can create certain forms of awareness among by passers. In the case of the Prins Alexanderplein it functions as a literal marking of place, this was emphasized by the project leader:

“So to get more people to think along or to make them aware of the fact that that area there is going to be overhauled, or will be given a different interpretation.” (R-7, 2021)

Besides creating awareness of ongoing changes of the area, the designer of the square also emphasized the local awareness:

“So what we really wanted is for people to become a part of the history of that area and the fact that it's six meters below the water level. So that you feel that when you walk on blue, you kind of feel like, am I here in a pool? Or what exactly is happening here?” (R-3, 2021)

Besides creating awareness, it can create connectivity among locals and their living environment, the founder of Cigarbox, which is an organization that measures, among other things, the impact of public art, stated the following regarding the Bospoldervos:

“An artwork can lead to the connection, so that all people there feel more connected with the neighborhood or the identity of the neighborhood, like the Bospoldervos, so now all people say they live near the Bospoldervos. You can't get around that. So that leads to a different identity of such a neighborhood” (R-6, 2021)

ECONOMIC VALUES

Public artworks can serve as a form of city marketing, in an economic sense. It can enhance tourism, in the case of the fox this was made clear by the comment:

“It will also do well for the local economy, for example, keychains with small foxes are sold, something that the artist Florentijn was against because it is not made from renewable material.” (R-7, 2021)

This shows the local economy is supported by selling merchandise, and the fact people are actually visiting the neighborhood specifically for the fox. Another way of

reviewing the economic value is by looking at real estate, the founder of Cigarbox, stressed the following:

“You could also see it in real estate value, for example, very directly around such a work of art, the immediate environment.” (R-6, 2021)

SOCIAL VALUES

Social values can take on various forms, of which the comments on communication, safety and social cohesion are most common. Starting with communication value, it is often mentioned that artworks are conversation starters. Resulting in sets of interactions which result in new ideas. As the artist of the blue square puts it:

“The positive thing is that people have all responded to it, and have come together to form an opinion about it, and share their ideas.” (R-3)

According to the interviewed art teacher the artwork is valued more by increasing the sense responsibility:

“And I think it will be even stronger for the people there. If someone who lives somewhere can relate to the art that you pass or pass by on a daily basis, and kind of have the feeling that it's mine too, then you're doing something for the audience in this space.” (R-5, 2021)

Another social value is safety. This is recognized in the Bospoldervos statue which is located in front of a school, therefore, the artist stressed that it should guaranty safety, and should fit within the environment:

“Since, it is also for children, they should also feel safe and at home with it. And it is often also a kind of starting artwork or something, you can really do something with that as a family. That's not aggressive, like burglar suddenly appears in your backyard, than you are scared to death man. So it should be fun.” (R-4, 2021)

ART AS A CATALYST FOR URBAN REGENERATION

Many interview respondents shared the idea tha public art can lead to attraction of other activities. For example, one of the respondents stated:

“It may be that an image or a work of art ensures that it is no longer a bleak place, but an attractive place to live. It may therefore attract a different type of entrepreneurs or other people to live there. The fact that artists are also going to live in the area, because such a work of art makes a cool neighborhood at once, which can have an effect on the quality of life in all kinds of ways.” (R-7, 2021)

The respondents that are part of municipal organizations stated that they namely focus on areas with new building when it comes to the introduction of public art. An integrated approach allows financial room for art projects, as stated:

“What we often focus on is where the city is developing, where a new district is being built or where a new ring road is being built, or a new bridge or a new building is being built, because those are opportunities that you can use. can hitchhike in the whole thing.” (R-1, 2021)

In the case of the blue square at Alexanderplein it became visible that it is part of a bigger development, so on meso level the project leader of public art organization stated:

“With artists, in this case it was designers who shake things up, and something suddenly gets attention. A place gets attention. Well that was in the case of Alexander Square. That area is being completely redeveloped, so that's really a temporary project, an intervention in a bigger story. So to get more people to think along or to make them aware of the fact that that area is getting a different interpretation.” (R-2, 2021)

In the area of the Bospoldervos the neighborhood committee member noticed the following:

“The Bospolder district is now also more on the Radar, at a larger level. Because of the fox, this part of the area is really seen again. It is also a kind of marker of positive development of a greater order. I live in the area myself and see more and more people looking for the fox, so it also has an appeal for people who don't live in this area.” (R-9, 2021)

5. Discussion

KEY FINDINGS AND INTERPRETATIONS

The results indicate that public art is a valued phenomenon. Physical-aesthetic, cultural symbolic, economic and social values can be recognized in the responses of several interviews. Added value by means of public art in the cases studied in Rotterdam can be recognized. Therefore the results support the hypotheses. Different possibilities are recognized concerning public art in the public space. Firstly the increase of interactivity in order to create greater connection to the space, and among the users, thereby increasing social value. The Bospoldervos is interactive of nature, and social values were mentioned often, it's a conversation starter and a reference point. Secondly, public participation is regarded as a necessary tool in order to create a strong public artwork. Without involving the public by any means the artwork becomes less public, this view was recognized in multiple interviews, and reinforced by Goheen's view on public space (1998).

REFLECTION

The main limitation of this research is that it lacks the data of the street users of the two public artworks. Their views would be relevant as they should benefit from values. The conducted interviews could be more strong, by excluding some questions from the interviews and introducing other questions, so that the interviews in general would be more focused. However the respondents are all experts, regarding their own expertise and own knowledge on public art. Therefore, the conclusions can be regarded as valid.

Another limitation lies in the fact that only two cases are reviewed which are located in the same city. The research would increase in relevancy when more cases in different cities would be studied, by broadening the variety. The design of research could be repeated for comparison studies on the identification of values concerning public art.

RECOMMENDATIONS

Public art in the agenda of urban planning is unexplored in academic literature, therefore further exploration is recommended. A possibility regarding public art which was often mentioned is the increase of the public participation in order to increase the societal value of the work. When the public participates in the process of public art implementation the social values will increase, due to participation in activities around the work, and a sense of responsibility which was mentioned before. However a complication that can be linked to this possibility which was often mentioned by experts is that it is rather hard to include everyone in the process. The ultimate form of public participation to create the highest increased social value is situation specific. Therefore, this research suggest further research the different possibilities of public participation regarding the implementation of public art.

6. Conclusion

The palette of values that different passers have towards public art is large. therefore, public art is a rather fluid concept. However, once it is removed from context, a meaning layer will disappear. This value is relational. This is reflected in interviews with the experts, that the values are quite personal, but no one denied that it adds something to the public realm. Public art adds through the connection from user with the place, which has arisen with time, it adds something to a void, and thus creates a new layer of meaning.

The art work creates interaction between users and tension, it fosters change. In the context of urban regeneration, a place is seen again. In the case of the Prins Alexanderplein it is literally marked and seen again. In the case of the Bospoldervos a complete new story originated of an enlarged image that gives the residents something to hold on to and a sense of pride. In that sense, by adding art a place is valued more by the attention it receives. The beauty of public art is that there is no consensus about the values, but that is not necessarily necessary because it is considered so indispensable. Although, it often creates friction in the beginning, in the end it always initiates interactions. this process happens on all kinds of scales. Concluding the Bospoldervos is indispensable for the Bospolder Tussendijken and so is the Eiffel Tower indispensable for Paris.

When considering public art as a tool for stimulating urban regeneration. It is recognized that public art contributes to different values of a place. And in turn the increase of value in a certain space foster new developments. Whether public art is a valuable tool urban regeneration cannot be stated from this research. However, the implementation of public art fosters a set of interactions, and increased value.

REFERENCES

- Amin, A. (2008). Collective culture and urban public space. *City*, 12(1), 5–24.
- Bradford, N. (2004). Place matters and multi-level governance: perspectives on a new urban policy paradigm. *Policy Options*, 25(2), 39–44.
- Bradshaw, M. and Stradford, E. (2010) 'Qualitative Research Design and Rigour', in I. Hay (ed) *Qualitative Research Methods in Human Geography*, Canada, Oxford University Press, pp. 69-80.
- Brenner, N., 2004. *New State Spaces. Urban Governance and the Rescaling of Statehood*. Oxford University Press, Oxford, NY.
- Finkelpearl, T. (Ed.), 2001. *Dialogues in Public Art*. The MIT Press, Cambridge, MA
- Fleming, R., 2007. *The Art of Placemaking: Interpreting Community through Public Art and Urban Design*. Merrell, London.
- Florida, R., 2002. *The Rise of the Creative Class*. Basic Books, New York.
- García, B. (2004). URBAN REGENERATION, ARTS PROGRAMMING AND MAJOR EVENTS. *International Journal of Cultural Policy*, 10(1), 103–118.
- Goheen, P. G. (1998). Public space and the geography of the modern city. *Progress in Human Geography*, 22(4), 479–496.
- Goldstein, B. (Ed.), 2005. *Public Art by the Book*. University of Washington Press, Seattle, WA.
- Hall, T. and Robertson, I. (2001). 'Public art and urban regeneration: Advocacy, claims and critical debates'. *Landscape Research*, 26(1), 5–26.
- Hall, T., 2003. Art and urban change. Public art in urban regeneration. In: Blunt, A., Gruffudd, P., May, J., Ogborn, M., Pinder, D. (Eds.), *Cultural Geography in Practice*. Arnold, London, pp. 221–234.
- Hayden, D. (1966). The Power of Place: Urban Landscapes as Public History. *The Journal of American History*, 82(4), 1657.
- Hein, H. (2006). *Public Art: Thinking Museums Differently*. Lanham: AltaMira.
- Kester, G., 2004. *Conversation Pieces: Community and Communication in Modern Art*. University of California Press, Berkeley, CA.
- Lacy, S. (Ed.), 1995. *Mapping the Terrain: New Genre Public Art*. Bay Press, Seattle, WA.
- Logan, J. R. & Molotch, H. L. (1997). *Urban Fortunes: The Political Economy of Place*. 20th anniversary edn. Berkeley CA: University of California Press.
- McCarthy, J. (1998). Reconstruction, regeneration and re-imagining: The case of Rotterdam. *Cities*, 15(5), 337-344.
- Miles, M. (1997). *Art, Space and the City: Public Art and Urban Futures*. London: Routledge.
- Miles, S. (2005) 'Our Tyne': iconic regeneration and the revitalization of identity in Newcastle Gates head. *Urban Studies*, 42(5/6), 913–926.
- Mitchell, W. (1992). *Art and the Public Sphere*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Neil, Z. (2009). 'Seeking common ground; three perspectives on public space', *Urban design and planning*: 1-8.
- Nursey-Bray M. (2020). The ART of Engagement Placemaking for Nature and People in Cities. In: Hes D., Hernandez-Santin C. (2020) *Placemaking Fundamentals for the Built Environment*. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Kramer, J., 1994. *Whose Art Is It?* Duke University Press, London.

- Kwon, M. (2004). *One Place after Another: Site-Specific Art and Locational Identity*. Cambridge: The MIT Press.
- Remesar, A. (Ed.), 2005a. *Urban Regeneration. A Challenge for Public Art*. University of Barcelona, Barcelona
- Rijksdienst voor het cultureel erfgoed (2020), *Stappenplan kunst in de openbare ruimte, Een leidraad voor beheer en behoud*, 2020
- Roberts, M., Marsh, C., 1995. For art's sake: public art, planning policies and the benefits for commercial property. *Planning Practice and Research* 10, 189– 198.
- Rendell, J., 2006. *Art and Architecture: A Place Between*. IB Tauris, London
- Sharp, J., Pollock, V., & Paddison, R. (2005). Just Art for a Just City: Public Art and Social Inclusion in Urban Regeneration. *Urban Studies*, 42(5–6), 1001–1023.
- Selwood, S. (1992). *Art in public*, in: Jones, S. *Art in Public: what, why and how*. Sunderland: AN Publications.
- Trainor, A. and Graue, E. (2013) *Reviewing Qualitative Research in te Social Sciences*, New York: Taylor and Francis.
- Visconti, L. M., Sherry, J. F., Borghini, S., & Anderson, L. (2010). Street Art, Sweet Art? Reclaiming the “Public” in Public Place. *Journal of Consumer Research*, 37(3), 511–529.
- Wansborough, M., & Mageean, A. (2000). The Role of Urban Design in Cultural Regeneration. *Journal of Urban Design*, 5(2), 181–197. <https://doi.org/10.1080/713683962>
- Zebracki, M. (2011). ‘Does cultural policy matter in public-art production? The Netherlands and Flanders compared, 1945–present’. *Environment and Planning*, 43(12), 2953–70.
- Zukin, S. 1991: *Lanscapes of power*. Berkeley, CA: University of California Press.

Appendix I – INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:01:21

Britt Soede: Waar hou je je mee bezig in het dagelijks leven, wat is je functie?

00:01:25

Florentijn Hofman: Dat vraagt iedereen zich af, wat mijn functie is. Nou ja, mijn functie: ik ben directeur groot aandeelhouder van studio Florentijn Hofman bv. dat allereerst dat is officieel. Daarnaast ben ik: ontwerper, kunstenaar, beeldend essayist noemde ik mn onlangs in een spelletjesprogramma. En ja, de bospoldervos, die valt daar heel erg in, in gesprek met een met een tekstschrijver kwamen we eigenlijk ook tot die conclusie dat veel op mijn werken daaronder te scharen valt. Maar niet alles. Ja, mijn functie, wat ik probeer te doen is de publieke ruimte heel goed te lezen, te snappen, en te verrassen.

00:02:29

Britt Soede: En als kunstenaar hoe lees je de publieke ruimte?

00:02:40

Florentijn Hofman: Ja hoe lees jij de publieke ruimte? Dat doen we allemaal anders. Op andere manieren op andere momenten. Zoals je je kunt voorstellen dat je een enorme kater hebt omdat je hard gezopen hebt, dan ben je misschien nogal tunnelvisie achtig aan het lopen, of misschien ben je wel heel erg open, dan ligt aan je afdrank denk ik. Maar in ieder geval kan het wel zo zijn dat je andere dingen ziet dan dat wanneer je net slecht nieuws hebt gehad of dat je je super happy voelt, of dat je net ontwaakt bent, of dat je al heel lang op de been bent en door een hele rustige stad of een lege stad loopt. Dus dat is moeilijk om daar zo één, twee, drie antwoord op geven, hoe ik die stad lees. Maar wat ik, als ik werk, probeer te doen, is de essentie van een plek proberen te duiden, door goed naar straatmeubilair te kijken, naar het groen, de architectuur, ruimtes, dus is de plek verdicht? of is er diepte? Zijn er coulissen? In de vorm van architectuur, parkjes en bomen. Nou, dat is echt beschouwend zeg maar, en dan heb je het sociologisch aspect nog: wie woont er? wat doen de meeste? Wie komen er voorbij? Is er veel verkeer? Loopt er een tramlijn of een trein langs? Wat kan ik daar dan mee? En dat is eigenlijk een bruggetje naar de volgende stap. Wat kan ik er dan mee? Als je al die dingen onderzoekt, dan kijk je op een gegeven moment een creatief idee of je wordt ergens toe getrokken. En dan ga je eigenlijk onderzoeken, en die heb ik nog niet genoemd, maar die komt eigenlijk terug in het onderzoek, terwijl je bezig bent, en dat is dat je op zoek gaat naar materialen. Ik geef een voorbeeld van een eigen werk. Ik was in nieuwerkerk aan den IJssel, daar was ik bezig, daar was ik gevraagd om een werk te maken. En nieuwerkerk aan de IJssel voor jou begrip, dat is naast Rotterdam, en dat is het laagste punt van Nederland, riet, water, bizarre hoogteverschillen kwa water in dat ene dorpje. Gek dorpje in de rook van Rotterdam, dus het is ook veel forenzen maar ook veel groen en mensen die buiten willen wonen. Eén ding wat daar heel belangrijk is, en dat is veel dijkjes, want als je dat water niet binnen dijkjes houdt dan stroomt het gewoon over. Het laagste punt van Nederland, bijna acht meter. Als daar de dijken doorgaan, dan begrijp je wat er kan gaan gebeuren. Dan ligt dat hele dorpje onder water. In gesprek met natuurmensen daar kwam ik tot de muskusrat op één of andere manier: die muskus rat die ondermijnt de dijken hè, die ondergraaft ze, en die maakt ze zwak. En ik ontdekte al vrij snel dat er zo'n 400 mensen, ambtenaren, per dag bezig zijn in Nederland om die muskusratten te bestrijden. Om ons Nederlanders dus het hoofd boven water te houden. Dus door die plek kwam ik op het onderwerp muskusrat terecht, vanwege het water, vanwege het gevaar, maar ook vanwege de Nederlandse bravoure en dat wij het niet schuwen om onder NAP te wonen, en eigenlijk met Hollandse bluf in het leven staan. En toen

heb ik het als alter ego zegmaar gemaakt en die vacht, die maakt ik van riet, want daar levert die ook, maar ook een prachtig materiaal om, als je zon muskusratten uitvergroot en als je die opschaalt, als haar te gebruiken. Nou, vervolgens, duik ik in dat wereldje van rietdekken en dan ga je bij een rietdekker mee op het dak, dan leer je het vak rietdekken in een notendop, en dan ga je het uitproberen. En zo is zo'n project ontstaan, van a tot z niet helemaal, maar op een gegeven moment heb je hulp nodig, het is zo groot dat je ook sociaal gezien connecties moet gaan maken in dat dorp, en via de scouting, via vissers aan de waterkant, via adolescenten die daar savonds bier drinken, om die aan elkaar te koppelen en daar bevriend mee te raken, dan heb je ook dat sociale aspect nog van zo'n werk. Want ik geloof dat beeldende kunst niet zomaar vanuit een atelier moet komen, maar die moet ingebed worden. Wil je goede beeldende kunst maken in de buitenruimte moet je eigenlijk wel het publiek meenemen. Dat is niet een must, maar vaak wel een pre, en heel fijn, want je kunt meteen toetsen en je hebt aansluiting met je publiek, het verrast, en je kunt hulp krijgen uit vreemde hoeken. En zo gebeurde dat daar ook. Op een gegeven moment waren die vissers, jonge jongens van een jaar of 16, 17, 18, en die kwamen helpen en er moesten riet bossen omhoog gegooid worden, en er moest schoongemaakt worden en s 'avonds dronken we een biertje met z'n allen. Zo past zo'n werk als een puzzel, heel erg mooi in die buitenruimte. Nou, zoiets gebeurde eigenlijk ook weer met de Bospoldervos, en daar ben ik wel altijd mee bezig. Dus je vraag was: wat is mijn taak, of hoe ziet in principe mijn werk er uit? Maar zo zou ik een project kunnen schetsen zeg maar. In Nederland.

00:08:56

Britt Soede: Je zegt dat je het heel belangrijk vindt dat er veel partijen worden betrokken in het proces en dat het publiek meewerkt. Maar doe je dat dan als kunstenaar zijnde, of is het ook belangrijk dat de plaatselijke gemeente dat regelt? Of anders gezegd aan wie is die taak om de betrokkenheid te organiseren?

00:09:14

Florentijn Hofman: Dat is een goeie vraag. Ik denk dat, het van twee kanten moet komen, en waarom ik het goede vraag vindt, is omdat jij eigenlijk datgene daar vraagt, waar de opdrachtgevers nu pas eigenlijk zich bewust van worden. Ik heb nog altijd het idee dat ik mijn opdrachtgevers moet opvoeden. Het opdrachtgeverschap is namelijk ook een vak, in de jaren 80/90 werden een subsidies gegeven en je hebt de één procent regeling, en dan werd er een sloot geld gegeven aan aan een creatief en dan mocht die en het kunstwerk gaan bedenken, mocht de uitvoering gaan doen, maar ook alle risicos, en de inbedding, vergunningen, etcetera, en je moest het maar uitzoeken. Ik denk dat als je goede kunst wil hebben in de buitenruimte, dan heb je ook een soort van samenwerking met de gemeente nodig waarin de gemeentee ook kanalen beschikbaar stelt en dat je eigenlijk samen optrekt, dus het opdrachtgeverschap kan niet alleen de creatief helpen, maar kan ook het verbreden qua inbedding, dus de sociale contacten en maatschappelijke contacten. Zo'n gemeente staat natuurlijk al vaak heel erg in het hier en nu met de bevolking. Je hebt alleen hele enthousiaste ambtenaren nodig, en ik denk als creatief moet je die weer in het proces aan je weten te binden en andersom natuurlijk ook, de ambtenaar in kwestie die moet een goede keuze maken voor de juiste kunstenaar de opdracht te geven op je plek.

00:10:44

Britt Soede: Dat zijn eigenlijk twee verschillende werelden die dan samenwerken?

00:10:48

Florentijn Hofman: Ja, je noemde net in je introductie het CBK of BKOR. Dat is natuurlijk niet helemaal een ambtenaar, die zitten al meer aan de kunstkant. Als je het echt over een ambtenaar hebt, dan heb je met iemand te maken die over bijvoorbeeld,

het vergunningstraject moet bepalen. Bijvoorbeeld bij de Bospoldervos hebben we wel met BKOR, maar dat is ook iets wat ik heel erg mijn eigen heb gemaakt, hoor, een heleboel creatieve kunstenaars, die denken nog dat ze alles zelf moeten doen. Maar ik zeg altijd: ik ga een werk voor jullie maken, maar je mag zelf de vergunningsaanvraag doen, nou dat mag officieel natuurlijk niet, omdat je als ambtenaar niet als slager je eigen koe mag slachten. Maar, hé kom op, het is jullie opdracht, zo redeneer ik dan, en de lijntjes zijn kort met je collegas, dus zorg gewoon even, dat het werkt en ik kan uiteindelijk wel mijn handtekening onder de aanvraag zetten. Dat ik hem aanvraag, maar help me wel, want dat zijn vaak struikelblokken voor de meeste kunstenaars, om dat soort dingen gewoon toch op de rit te krijgen. Ik leg dat heel vaak bij de opdrachtgever zelf neer, van nou, ik lever alles aan, ik kom presenteren, ik wil zelfs wel mijn handtekening zetten onder de aanvraag, maar we doen het wel samen. Ik denk dat dat ook kracht uitstraalt en het bundelen van die interesses is natuurlijk ook heel erg slim.

00:12:18

Britt Soede: Wat maakt een publieke ruimte leefbaar?

00:12:35

Florentijn Hofman: Ja, kort gezegd de ruimte, denk ik. Dat is dat is een heel breed begrip natuurlijk, maar niet iedereen heeft dezelfde ruimte ook nodig. Het is een hele filosofische, eigenlijk, en heel moeilijk te beantwoorden, daardoor ook. De een heeft ook een heel ander persoonlijkheid dan de ander, en die voelt zich fijner om langs gebouwen te lopen, dan een ander persoon die juist midden op de trambaan eigenlijk alles wil overzien en daaroverheen wil lopen. En je moet natuurlijk eerst bekijken: waar heb je het over?

00:13:33

Britt Soede: Publieke ruimte in de stad, en dan met name in wijken, dus we hebben het nu bijvoorbeeld over waar de bospolder vos is geplaatst. Wat maakt zo'n plek leefbaar voor mensen? Waar moet zo'n plek aan voldoen?

00:13:57

Florentijn Hofman: Nou eerst, de publieke ruimte, zonder een kunstwerk, volgens mij heb je ruimte nodig om elkaar in ieder geval te kunnen passeren, als je je niet lekker voelt. Dus als je niet veilig voelt, dus het trottoir moet breed genoeg zijn, gek genoeg, er moeten wat vluchtlijnen in zitten, dat je kunt oversteken, veilig. Veiligheid is eigenlijk in een stedelijke omgeving heel belangrijk, en dat is dat je in ieder geval altijd weg kunt voor je gevoel, of dat je gezien wordt, dat er dat er geen gekke hoekjes en gaatjes ontstaan. Publieke ruimte is gewoon heel Interessant als er OV doorheen gaat, openbaar vervoer, als er wat dynamiek in zit van fietsers en wandelaars. En echt zoiets stedelijke omgeving, zoals in Rotterdam en dan zoom ik nu in op de polder vos, en de plek waar ik voor hebt gekozen. Dat is een unieke plek, en het heeft een zebraapad tussen twee scholen in, dus je hebt een soort van twee pleintjes ook, dan heb je zebraapaden en dan heb je daar tussen fiets- en rijbanen, met in het midden nog eens een trambaan. Het is super complex. En als klap op de vuurpijl heb je ook nog een afslaannde autobaan en daar overheen, over dat kruispunt. Je moet daar echt vrezzen voor je leven als je niet oplet. Dus de plek is al infrastructureel heel erg lastig en dan komt er ook nog een hele grote vos bij die je aandacht trekt. En ik ga er vanuit de mensen die daar wonen, die leren daar dan op een gegeven moment mee omgaan. Maar als je daar nieuw bent, dan dan ben je wel even gedesoriënteerd, en dat is precies ook wat kunst ook moet doen. Dus dat stukje de infrastructuur wat ik je net even opnoemde: die die rijbanen, fietspaden, zebraapaden en tramlijn, dat is al een kunstwerk op zich. En er zit ook nog eens boompjes en gras tussen, en ook nog eens trottoirs aan weerszijden, en dan heb je een plint van winkels, super lelijk overigens

maar wel heel erg real, heel erg Rotterdam West. Dus het heeft ook iets lokaals waar je opgegroeid bent en ja het is zo complex als je wil gaan, zeg maar zo'n ruimte.

00:16:46

Britt Soede: Waarom heb je voor die plek gekozen?

00:16:50

Florentijn Hofman: Omdat daar wat ik zei, je hebt daar bevolking, die weet daar al mee te dealen en te handelen. En je hebt daar twee scholen. En dat waren de belangrijkste redenen om. Nou, ik heb die opdracht gekregen van het BKOR, maar uiteindelijk, omdat ik vond dat het niet op de schiedamse weg moest gebeuren, want daar was echt alleen maar troittoir, rijbaan en tram, dus geen pockets, dus geen ruimtes waar je adem kunt halen, waarbij je afstand van elkaar kan nemen. En precies op op die twee plekken aan weerszijden van die van die lijn had je twee scholen met pockets, met pleintjes. We hebben uiteindelijk gekozen voor de grootste grootste troittoir vlek, zeg maar stoeptegel vlek. Wat zo leuk is eigenlijk, en dat wist ik eigenlijk van tevoren al, is dat en ik weet niet of je instagram nog hebt gecheckt en ga er naar toe had ik gezegd, want op dit moment wordt die oude school wordt gesloopt. Wat een bizarre gewaarwording is, want daar staat de enorme vos. En dan hebben we het echt over een gigantische vos. Elke keer als ik er zelf kom, dan sta ik echt nog te kijken van wow wat doet schaal, weet je wel, dat is echt indrukwekkend. En op de achtergrond wordt die school nu gesloopt die dar zat. Dus je zit in een soort van oorlogssituatie met een vos die er nu nog effe zo bijstaat alsof het hem niks uitmaakt, en wel heel erg Rotterdams, zo ja je schouders ophalend, van, ja toch, weet je wel? En dan komt straks een nieuwe school en ook een hele interessante een architect gaat daar een indische school neerzetten, heel inclusief, en ook de architectuur is heel interessant en daar gaat ook een stukje stadsvernieuwing plaatsvinden. Dat wisten we van aanvang al, langs de bek van de vos komt eigenlijk een voetpad richting het dakpark. Dat is een hele toffe een plek waar iedereen naartoe gaat om te vertoeven en recreëren, en daar liep de echte vos ook overigens, op jacht naar konijntjes. Dus nu komt er een voetpad langs die school, een nieuwe school en een vos, dus die beeldende kunst heeft ook nog gefunctioneerd als aanjager voor stadsvernieuwing en dat is wel interessant, want het is pas echt begonnen die plannen toen de vos daar kwam.

00:19:43

Britt Soede: Door wie werd de opdracht geïnitieerd en wat was de beweegreden hierachter?

00:19:49

Florentijn Hofman: Nou, het was vanuit een aantal partijen, vanuit de straat, vanuit de ondernemers schiedamseweg, dat is een hele actieve ondernemersvereniging, vanuit een straatcoach, en vanuit BKOR en de gemeente, was er de wens om een impuls te geven aan die straat, want het heeft een beetje een slecht imago, en is rommelig en is eigenlijk op zoek naar identiteit, en die hebben ze gekregen.

00:20:27

Britt Soede: Dus wat de vos heeft bijgedragen aan die wijk is eigenlijk stadsvernieuwing triggert door het weer identiteit te geven?

00:20:37

Florentijn Hofman: Ja, zo zeg je het misschien wel goed het triggert en het zorgt voor bewustwording, maar ik zou het doel weglaten, want kunst heeft geen doel, kunst zelf is doelloos, maar het triggert wel. Ik wil er ook op wijzen dat kunst mag geen doel krijgen op het moment dat het een doel krijgt, dan ben je decoratie aan het maken. Openbare kunst fungeert als een supergoede katalysator, dat is iets wat een proces in werking zet, zonder zichzelf op te branden, zonder zichzelf te verbruiken, en dat is wat kunst moet zijn. Het moet je leren zien, en inzicht geven, het moet je laten onderzoeken en iets in gang kunnen brengen. Het belangrijkste daarvan is zijn

verwondering en dat mensen daarin mogelijkheden zien, is alleen maar heel erg tof maar is geen doel op zich.

00:22:49

Britt Soede: De vos staat er nu ongeveer een jaar, en kun je iets zeggen over wat het tot dusver doet met de omgeving? Is het succesvol?

00:22:50

Florentijn Hofman: Ja, ik heb 15 jaar in Rotterdam West gewoond. Ik had om de hoek mijn atelier en ik woonde aan de andere kant, in West, dus ik kende straat ook heel goed. Dus daarom was het ook wel heel grappig, nu ik in Arnhem woon, zeven jaar lang, dat ik een soort van terug mocht komen. En hier, in Rotterdam is mijn carrière ook begonnen en heeft het ook een lift gekregen. En dus was het ook heel tof om het of all places gewoon, dit is wel een werk dat ik heel graag wilde maken. Het is ook een heel complex werk, dus het lijkt heel simpel: misschien, maar het is een tafeltje, hè, vier pootjes met een enorme massa daarboven en er moeten ook nog eens mensen onder kunnen en niet kapot gaan. Voor mij is het een soort van payback geweest van wat de stad mij heeft gegeven en ook het vertrouwen wat ik heb gekregen van de stad. En die is in Rotterdam West teruggekomen en dat is zo belangrijk dat het niet midden in de stad is terecht is gekomen, maar juist op een plek waar je echt Rotterdam real voelt. Het is daar gewoon stoeptegels, het is daar gewoon die school die daar stond, die was echt afschuwelijk, maar wel echt. En nu kom er iets nieuws, wat ook heel erg Rotterdam is, want Rotterdam is ontzettend in de lift, en ik denk dat die dingen er gewoon heel mooi samengaan. En wat het werk succesvol maakt. Nou, als je werkt niet beklad, of stuk is gemaakt, dan is het succesvol in de buitenruimte. Ik denk dat jij daar zelf beter iets over kan zeggen. Ik ben nog een tikkeltje ouderwets misschien wel. Ik zit nu wel sinds een jaar op Instagram en dat komt een beetje door "Wie is de mol?" doordat ik merk dat er heel veel aandacht via dat programma komt. En ik moet zeggen: het is ook wel heel erg leuk om mensen onderdeel te maken van het proces via Instagram, want normaal deed ik dat niet, vroeger werd alleen het beeld wereldkundig gemaakt, als het af was. En nu kun je al gedurende het proces het delen.

00:25:25

Britt Soede: Het gaat uiteindelijk om de buurtbewoners heb je van hun ook een reactie ervaren?

00:25:43

Florentijn Hofman: Wat ik erg leuk vond is dat ik heb met heel veel mensen gesproken, mensen stopten, toeterden, gaven duimpjes, verrekten hun nek, dat soort dingen, dat soort dingen zijn vaak wel een indicator of je goed bezig bent, ik heb eigenlijk alleen maar hele positieve geluiden gehoord. Maar deels is dat ook natuurlijk weer onderdeel van mijn strategie hè, om beeld langzamerhand, in de ruimte in te bedden. Zo zijn we ook niet in ons atelier begonnen, in Arnhem, maar we achter het dakpark waar mijn voormalig atelier was, heb ik op een stukje niemandsland een tijdelijk atelier ingericht en hebben we het daar gemaakt. En door dat Instagram, tv Rijnmond en wat lokale dagbladen hebben we natuurlijk mensen meegenomen in dat proces dat we daar het beton aan het spuiten waren. Dus hoe maak je het succesvol zelf, door door mensen mee te nemen in het proces.

00:27:01

Britt Soede: Ben je bewust van de effecten die openbare kunst met zich meebrengt?

00:27:43

Florentijn Hofman: Ik ben met de terdege van bewust en ik denk ik denk meer dan andere kunstenaars en dat is niet om mezelf op de borst te kloppen. Maar dat is iets wat omdat ik natuurlijk enorme grote objecten maak in die buitenruimte. Ik heb in Azië gewoon in 2014 -15, -16, 32 miljoen bezoekers gehad. Mijn werken over het algemeen, trekt heel veel bezoekers en ik heb dat ook heel erg bestudeert hoe dat

bezoekt wordt, hoe daar op gereageerd wordt. Ik had een project, ook in Rotterdam. Beukos Blauw heette dat project en dat waren een aantal slooppanden die hebben we blauw geschilderd, van top tot teen en die hebben daar drie jaar gestaan voordat ze gesloopt werden. En op het moment dat ze gesloopt werden, werd er door iemand een enorme blauwe krans met een blauw lint, echt super officieel met het woord beukosrauw.tk geloof ik, en hun website, en dan kon je daar als rauwregister, kon je daar je verhaal kwijt. Hoe tof je dat project hebt gevonden, en dat had ik niet zelf bedacht. Dat had iemand dus daar neergelegd. Ja, en dan denk ik: als je mij vraagt is je project succesvol? Ja, dan denk ik dat je project succesvol is geweest.

00:29:16

Britt Soede: Moet openbare kunst een functie hebben?

00:29:20

Florentijn Hofman: Nee, dat vind ik alleen maar leuk. Ik ben nu bezig met: nou, dit is een beetje geheim, hè, dus jij houd dit een beetje voor je natuurlijk, maar 12 mei gaan, gaat het wereldkundig worden dat het feestaardvarken weg gaat, in Arnhem. Na zes jaar, het feestaardvarken is een beetje hetzelfde soort type werk als de bospolder vos, ook van beton gespoten. Kinderen kunnen daar op klimmen. Je kunt het fysiek voelen, je mag het aanraken, je mag glijden, je mag je broek erop kapot maken, je mag er ook van afvallen en dat heeft tot nu toe alleen maar positieve geluiden gekend. Er heeft niemand een dwarslaesie opgelopen alhoewel het wel gevaarlijk is. Maar er is een wethouder een keer geweest, die begon over het gevaar en die was bijna besmeurd met pek en veren, omdat hij zijn bek moest houden, want wie had er niet in een boom geklommen. Maar als je de regeltjes bekijkt van de buitenruimte dan is dit geen speeltoestel het feestaardvarken het is gewoon een kunstwerk. Onlangs in Rotterdam helaas zijn mijn haven klim objecten weggehaald en dat waren enorme klimrekken in de vorm van haven objecten. Ik heb in in de haven gezeten hè, dus ik drie kranen silhouetten gemaakt in klimrekbusachtige vormgeving en die waren natuurlijk niet gekeurd, dat was een kunstwerk waar je ook nog eens op kon klimmen en die zijn onlangs weggehaald. Daar heeft iemand een klacht ingediend, uit Etten Leur schijnt, dus die kwam niet eens in Rotterdam en die heeft heeft gezegd dat het niet gekeurde klimrekken waren en die heeft daar de nvwm, de keuringsdienst van waren en die hebben hem afgekeurd, en die hebben de gemeente opgelegd dat ze hem moeten verwijderen omdat het vanaf dat moment gewoon een strafbaar feit was als je op die klimrekken zou klimmen, maar die hebben zes jaar gestaan hè, of zeven jaar. Totdat iemand een brief schreef dat het gevaarlijk was, en er was nooit wat gebeurd. Nou, die zijn weggehaald. Dus dat is wel een leuk voorbeeld van, hoe het dus ook kan gebeuren. Maar het Feestaardvarken gaat, nou vanaf 12 mei wordt het wereldkundig gemaakt, hier in de Gelderlander, dat we hem weg gaan halen. Of haar en dan wordt ze gerestaureerd, en dan tijdelijk in opslag en dan komt ze wel weer terug. Maar de hele stad zal verdrietig zijn, want dat beeld is zo in de harten gesloten van de Arnhemmers. Ik vertel jou: hoe er werd gereageerd op zo'n wethouder, die wilde aanduiden dat het gevaarlijk ook kon zijn. Nou, als kinderen naar de bibliotheek gingen, die zit er naast het rosetgebouw, dan kregen de ouders hun kinderen niet mee omdat er op geklommen werd. Dus die functie is ontzettend leuk en zeker in Azië, want in Azië mag je niks aanraken en ik heb vier kinderen en ik vind het heel belangrijk dat kunst wordt aangeraakt en dat het geen heilig kerkje is. Dus je moet het juist aanraken, met respect. Kijk in de buitenruimte moet je sowieso werk maken, wat hufferproof is, dat staat in je contract vaak en in dit geval konden we dat zelfs gebruiken als meerwaarde: dat je beton gebruikt en er daardoor op kan klimmen.

00:33:38

Britt Soede: Het Feestaardvarken wordt dus niet weggehaald omdat iemand een klacht had ingediend, maar voor restauratie?

00:33:42

Florentijn Hofman: Ja, restauratie, het verhaal is ietsjes langer, het is geen gemeentelijke grond, het is ontwikkelingsgrond en ze gaan daar gewoon bouwen. En de klimobjecten, de haven klim objecten waar ik het net over had, waren daar eigenlijk in dezelfde soort structuur, daar tijdelijk geplaatst en volgend jaar wordt daar ook gebouwd. Dus het is niet heel erg, maar het is natuurlijk wel grappig verhaal. Of nou ja, een verhaal, wat ook gebeurt met beeldende kunst, dat wordt weggehaald.

00:34:12

Britt Soede: Is het pijnlijk dat het werk van de mensen wordt afgenomen?

00:34:22

Florentijn Hofman: Ja, ik denk ook dat de inwoners wel verschillende reacties zullen tonen, maar dat is wel prachtig. Dat is heel goed. Ik heb heel lang tijdelijke kunst gemaakt, ook vanwege budgetten vaak, maar wat ik wel leerde van werk wat tijdelijk is, en daarom noem ik ook alles wat ik maak is tijdelijke kunst, omdat niks voor eeuwig is, drie jaar is dan semi permanent noemen ze het ofzo, en zelfs vijf jaar kan semi permanent worden uitgelegd, eigenlijk aan alle semi permanent worden uitgelegd. Dus als je dat even in je hoofd hebt. Hoe mooi is het als je die buitenruimte, en dan komen we weer naar die publieke ruimte zoals zonder beelden, dat je die tijdelijk kan vullen, mensen kan laten we verwonderen, mensen kunnen laten kijken, laten binden, en dan het weer weghalen, niet omdat je wil pesten, maar omdat het zo goed is om ook iets te missen, om ook het belang van tijdelijke kunst te onderkennen en te snappen. Ik had een heel groot geel konijn gemaakt in Orenbro in Zweden, en die had ik tegen een standbeeld aangelegd. Big fat yellow rabbit heet het volgens mij in het engels, en die had ik dus tegen een beeldhouwwerk aangelegd, een sokkel met een foute held uit het verleden met een zwaard, en iedereen vergat eigenlijk dat standbeeld, want die zag je niet meer, iedereen zag dat gele konijn. Maar na een maand haalden we het beeld weer weg en iedereen zag het standbeeld weer terug. Dus soms is beeldende kunst gewoon ontzettend interessant om iets tijdelijk te veranderen en daarna weer de realiteit te duiden. En daarnaast vind ik ook dat ik de ruimte weer terug moet geven, zodat iemand anders weer een invulling kan maken, wie ben ik om mijn werk voor eeuwig daar neer te zetten. Dat is natuurlijk wel iets wat natuurlijk van oudsher in Nederland, met die één procentregeling beeldende kunst in binnen en uit de ruimte in de stad, dat moet van brons, dat moet hoge kwaliteit zijn, want? Waarom dan? Kan het niet iets krakkemikkigs zijn? Of iets tijdelijks voor een dag of twee? Of misschien drie jaar? Ik denk dat het juist nieuwe zienswijzes bied dus niet om niet zo permanente werken te maken. Kijk een Rodin in brons gegoten op een sokkel in het centrum van Rotterdam is leuk. Maar waarom dan? Als het is omdat het zo'n goed kunstwerk is, dan snap ik het. Maar als het is om marktwaarde en aanzicht enzo, dan ben je een fout bezig. Dat mag nooit een aanleiding zijn om kunst te plaatsen, omdat het gewoon een bekend werk is, of dat het ze waarde heeft, het moet er zijn omdat het verwonderd.

00:38:17

Britt Soede: Alleen als kunstenaar heb je natuurlijk altijd, denk ik wel een naam die je hebt opgebouwd.

00:38:31

Florentijn Hofman: Ja, maar je hebt van die beeldenroutes en die zijn echt stoffig. Dat kan echt niet meer, dat is niet van nu. Dat je alleen van steen, van brons en van dat dat soort materialen werk, daarlangs een tentoonstelling hebt, terwijl je ook, dat was eigenlijk mijn insteek tijdelijk werk kan laten zien dat misschien wel veel scherper is en veel scherper snijdt in datgene wat speelt. En in dit geval gaat het Feest Aardvarken na zes jaar weer weg en dat geeft de publieke ruimte weer terug. En wat doet de publieke ruimte? Die wordt privé en privaat en die gaat architectuur bouwen en die zet haar

stad weer vol. Dus eigenlijk laat die zien, precies datgene wat we misschien niet willen, is het opgeven van ruimte. Heb je toch nog een soort van doel, een katalysator weer is op zich.

00:40:13

Britt Soede: Hoe verliep de samenwerking en wie waren er betrokken rondom het bospoldervos project?

00:40:34

Florentijn Hofman: Het project begon bij een gebiedsmanager, een Marokkaanse jongen, heel enthousiast, Fahrid, die heeft een stichting of die heeft een bedrijfje, en die was in dienst van de ondernemingsvereniging schiedamseweg, dat zijn alle winkeliers die hoekte op met BKOR, en die betrokken de gemeente: Bospolder tussendijken, de deelgemeente, en die op hun beurt spraken ook weer het grote Rotterdam aan, de gemeente. Dan heb je al snel een partij of zes. En in eerste instantie wilden we de school dus meenemen in het verhaal, maar dat was wel heel interessant, hoor, die die durfde niet. Die vonden het heel spannend.

00:41:55

Britt Soede: Waarom dan?

00:41:56

Florentijn Hofman: Ja, dat is een bizar verhaal, maar ik wilde aanvankelijk op de andere kant hebben, aan de andere kant van het zebrapad ook voor de school, omdat ik daar zag dat er heel veel kinderen werden opgehaald voor de deur en ik dacht: hoe tof is het is jouw ouders wachten onder de vos. Nu komt het alsnog goed hoor, want hij komt aan de overkant en daar wordt dus die nieuwe school gebouwd. Dus dan krijg je dat ook. En ik denk dat het zelfs wel wat mooier is, omdat daar wat meer ruimte is. Maar ik vind het altijd wel fijn hoor als beelden gewoon een beetje knijpen in de openbare ruimte, dat het iets intiemer wordt. Maar de school was bang, omdat ouders die hadden gezegd, en je weet niet wat je hoort, maar die hadden gezegd dat ik een bekende kunstenaar was, en dat ik veel publiek trok, dus ook veel pedofielen. Dat was de oudercommissie hè. En toen dacht ik: nou ja, oké, prima, u heeft gelijk, ik ging daar ook niet tegenin, ik dacht dat verlies ik, dat gesprek verlies ik. Ik heb nog wel gezegd: "nou, volgens mij moet u u eerder zorgen maken om het zebrapad en de autos", dat heb ik nog gezegd. Maar dat soort dingen is wel interessant. Dus je maakt gaande weg, een stadsmarinier en een aantal ambtenaren die de taak krijgen om jou te begeleiden. Dus in totaal krijg je denk ik met zes, zeven partijen te maken.

00:43:27

Britt Soede: Afsluiting

Appendix II – INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:01:48

Pieter Vos: Ik zal je vertellen er komt relevantie in door het onderzoek wat jij nu doet. Als dat ook wetenschappelijk wordt onderbouwd, de noodzaak, de urgentie of de minder subjectieve kant van kunst in de samenleving, dat dat toch wordt getoetst, door objectieve bevindingen. Hè, dus dat subjectieve vak, wat ik zit te doen, een een werk maken, ja, wat blauw kan zijn of groen of wat vierkant of rond kan zijn, zal k maar zeggen, dat zijn zulke subjectieve dingen. Maar hoe dat, waarom dat nou eindelijk nut heeft, dat ontgaat natuurlijk echt iedere kijker die daar langsloopt of, maar tegelijkertijd is het wel heel bijzonder dat dat er is.

00:04:51

Britt Soede: Wat is precies je functie en hoe houd je je bezig met openbare kunst?

00:05:01

Pieter Vos: Hoe ik me bezighouden met openbaar openbare kunst in mijn functie, hè, zeg je. Bij mij heeft het als kind al een aantrekkingskracht gehad, dus is het altijd een pad geweest, een focus geweest. Zelf ben ik grafisch ontwerper als ik echt moet omschrijven wat ik zou zijn. Functieomschrijving is dat grafisch ontwerper, maar dat grafisch ontwerpvak, wat ik heb, dat heb ik eigenlijk altijd gecombineerd met eigen werk en vanuit mijn eigen werk, dus dingen die ik gewoon wil maken om te maken, heb ik ook anderen leren kennen, die dat ook vonden in dit geval Rens waarmee ik samen dit bedrijfje 75B mee heb, dus Rens Muis en Pieter Vos. Dat zijn twee beesten die dit het bedrijfje hebben. En samen hebben wij die urgentie om eigen werk ook te maken. Dus vanuit onze functie zien we onszelf eigenlijk als een soort beeldonderzoekers met beeldtaal en beeldoverdracht naar anderen, dus ook veel meer in de communicatieve zin. Dat kan grappig zijn, kan bijzonder zijn, kan experimenteel zijn, dat is ons eigen onderzoek en daar zijn onze opdrachtgevers nieuwsgierig naar geraakt, in het begin en nogsteeds, en daarin zit altijd een combinatie van dat we een eigen autonomie hebben en een kracht hebben om de dingen te vertellen voor opdrachtgevers. Dus mijn functie is vooral beeldtaal te te maken, waarbij degene die het leest, geïnteresseerd is, of geraakt wordt, en eigenlijk degene die het leest, ben ik eigenlijk misschien wel het meest zelf, dat ik mezelf als de belangrijkste doelgroep zie, omdat ik vind dat ik de verantwoordelijkheid voor mezelf heb om iedereen aan te kunnen spreken. Dus ik ben een vrij open persoon in dat opzicht. Ik vind het leuk om iedereen te helpen en om na te denken over de dingen die om me heen gebeuren en met die informatie maken we ook werk.

00:07:30

Britt Soede: Is jullie werk toegankelijk voor iedereen?

00:07:40

Pieter Vos: Dat is niet in eerste instantie zo, want dat moet eigenlijk een beetje schuren, het moet iets bevragen en het moet bevreemdend zijn, maar wel met een lage drempel. Dat hoop ik wel, dus je moet er een onderdeel van kunnen zijn.

00:07:55

Britt Soede: In de openbare ruimte komen allerlei groepen mensen samen. Hou je daar dan ook rekening mee dat het inderdaad laagdrempelig moet zijn?

00:08:09

Pieter Vos: Heel erg hoop ik dat iedereen er deel van kan zijn, of dat iedereen zich op welke manier dan ook mee kan associëren of erover kan nadenken, het slecht of lelijk kan vinden of echt boos kan worden, maar ook die echt heel enthousiast worden. Dat vind ik dan niet zo erg, welke emotie er is, als er maar emotie is. Ik vindt wel het moet iets opleveren het moet iets bijdragen. Het hoeft niet spectaculair te zijn, het hoeft geen disneyland te zijn en het hoeft niet letterlijk dingen te communiceren. Maar ik denk dat als jij in een bos wandeld en je ziet een bijzonder vogeltje, dat vind ik wel de moeite waard. Dat hoeft niet. Het leven hoeft geen woestijn te zijn. Wat mij betreft, wat ook wel is een keer fijn is, maar liever niet te veel.

00:09:11

Britt Soede: Wat maakt volgens jou de publieke ruimte in de stad leefbaar?

00:09:20

Pieter Vos: Als eerste denk ik dat we sociale wezens zijn en dat we elkaar beïnvloeden. Dus dat menselijke, het intermenselijk contact dat is nummer één. Het terrasje is nu natuurlijk een onderwerp. Ik denk niet dat dat voor niks zo is. Het is naar elkaar kijken, spiegelen, flirten, en al die onzin. We zijn sociale wezens. Ik had het er vandaag nog over dat je innerlijke zoektocht naar dingen in het leven, wat je belangrijk vindt, dat je dat wil overbrengen aan iemand anders en ik vind dat altijd wel typisch dat dat via kunst ook vaak gebeurt. De dingen zonder woorden en zonder wetenschap, zal ik maar zeggen. Of zoals dans dat bijvoorbeeld ook kan doen, of geur, of muziek eigenlijk de vraagtekens die tegelijkertijd ook een uitroepetekens zijn.

00:10:23

Britt Soede: Welke rol heeft openbare kunst in de publieke ruimte?

00:10:36

Pieter Vos: Openbare kunst is een niet nuttig ding, wat er wel staat. Dus het is een vreemde eend, het is een object wat je niet daar neer hoeft te zetten. Het is een signaal, het zegt iets wat geen op zichzelf staand doel heeft. Dat is denk ik waardoor het bevrijdend werkt, omdat er geen verplichting aan zit, er wordt geen commerciële boodschap gegeven, er wordt iets menselijks gezegd, en ik denk dat het geinige van kunst is. Dat het vaak dan dus ook over de kunstenaar moet gaan, wat is het idee van de kunstenaar? En het is ook zo omdat Rens en ik samenwerken dat dat altijd moeilijk is, want het is een team en het is geen één kunstenaar. Dus ik denk dat dat heel erg belangrijk is dat het een sociaalmaatschappelijke reflectie is van iemand op die omgeving, en dat is spannend, dat dat zich ineens zo dadelijk van "tadah" en dat staat dan maar stil te staan, 100 jaar. En heeft iets menselijks iets democratisch, iets zonder commerciële doeleinden.

00:12:12

Britt Soede: Dus het werk is een soort van verbeelding van jou zelf als kunstenaar?

00:12:20

Pieter Vos: Ik vind dat gek dat we het daar altijd over hebben en dat we het altijd over die kunstenaar hebben, terwijl het over het werk zelf zou moeten gaan. Het werk is een soort ijkpunt van tijd, maar ook van gedachten, het is dus eigenlijk een soort droom, waar je heel de tijd langsloopt, die heel de tijd maar terugkomt. Ik leef natuurlijk hier in het centrum van Rotterdam, dus ik zie al die kunstwerken steeds weer, dus ik klit er ook steeds meer aan vast zal ik maar zeggen, het zijn steeds meer onderdelen van mij aan het worden. Het zijn meer belangrijke ijkpunten dan bijvoorbeeld de H&M of die en die straat, dus voor mij zijn het echt vriendjes. Zonder dat ze terugpraten ik ook heel prettig.

00:13:18

Britt Soede: Kun je mij een voorbeeld geven van een succesvol kunstwerk op straat?

00:13:30

Pieter Vos: Nou, wat vooral opvalt is dat de lelijkste en slechtste kunstwerken, vooral omdat ik er al lang mee opgegroeid ben, voor mij toch steeds bijzonderder worden, dat je je aan die vorm of taal moet wennen. Zoals je in het begin, als je iemand ontmoet, moet je ook aan iemand wennen, en dan kun je daarna wel eens een keer helemaal gek worden op die persoon, je hebt dan liefde op het eerste gezicht, en dan weet je niet overkomt, maar je hebt ook wel eens dat je denkt van in het begin had je helemaal niks met die gene en dan blijkt het ineens een heel ander iemand te zijn. Het heeft ook meer met jezelf te maken ten opzichte van dat beeld, en ik denk niet dat er een goed of een slecht beeld is. Ik verdedig in Rotterdam altijd de lelijke beelden omdat ze zo makkelijk afgeschoten kunnen worden, dus de Anita die in Rotterdam staat. Die is door David bade gemaakt, dat is echt een gedrocht, dat kan niet, weet je wel, dat hoort niet op straat. Dat is ook letterlijk een zandzak waar een paar schuim dingen uit te komen en die heet dan ook nog is Anita. Ik verdedig dat beeld altijd, en laatst was dat beeld heel vies geworden en toen bestond sculpture international, hier in Rotterdam, 50 jaar en toen heb ik gezegd: nou, ik ga Anita is een grote beurt geven. Dat was dan soort van grappig en toen heb ik Anita schoongemaakt, dus met een laddertje. Dus Anita vind ik een heel goed beeld, en ik vind Gabot een prachtig beeld, dat staat voor de Bijenkorf, dat heet de tulp, geloof ik, of de bloem, dat is de bijnaam geloof ik, maar het heeft eigenlijk geen titel. Ja en er zijn hele gekke beeldjes die ik dan heel grappig vindt en die op hele gekke plekken staan.

00:15:35

Britt Soede: Wat kunnen aspecten zijn waarom een kunstwerk dan succesvol is?

00:15:48

Britt Soede: Voor mij is het belangrijk dat het niet meteen een heel mooi beeld is, omdat dat zich eigenlijk te makkelijk verkoopt, en dan zijn alle signalen eigenlijk al bekend. Als je iets mooi vindt dat is vaak een gouden ring, of eigenlijk clichés, dus als het bij mij in het begin echt weerstand oproept, dan wordt ik blij. Zoals van kabouter Buttplug of hij heet eigenlijk Santa Claus dat vond ik meteen een geweldig beeld, omdat ik wist al van dit wordt lachen in Rotterdam. Dus als het schuurt en het iets bevraagt wat mensen nog niet goed weten. Mijn dochter had laatst een artikel geschreven over wat is kunst? Die zit nu in vier vwo en toen had zij ook geschreven iets van: "kunst moet iets vragen wat je met elkaar beantwoord" en dat vond ik wel leuk. Dat vind ik heel belangrijk dat het nieuwe poorten opent voor besprekingen met elkaar. Dat is nogal een verantwoordelijkheid voor een kunstenaar. De kunstenaar denkt daar niet aan, die maakt iets en dan komen ineens de gekste mensen daar dingen over vinden en hoe meer dat gebeurt, hoe belangrijk zo'n kunstwerk wordt, dan wordt het echt een sleutelwerk hè, zoals de lach van de Mona Lisa. Daar gaan we dan eeuwen over praten, dat heeft die kunstenaar echt nooit gedacht. Ik ga een lachje maken en daar gaan we het allemaal over hebben, hè. dus dus het is vaak ook lekker, die subjectiviteit van de kunstenaar die lekker zijn werk maakt. Hoe meer er daarna over gepraat wordt, hoe belangrijk zo'n kunstwerk wordt. Ik denk dat dat ook alleen maar lukt als een werk dat oproept.

00:17:45

Britt Soede: Is het ook belangrijk dat kunst een interactieve functie moet hebben?

00:18:06

Pieter Vos: Nee ik vind de functie totaal niet relevant, omdat een kunstwerk nou juist even geen functie heeft. Dat je er onderdeel van kan worden en dat je er op kan staan is prima. Maar ik geloof nu helemaal niet in Rotterdamse kunstwerken hier, waarbij je dan een onderdeel van het kunstwerk kan zijn om een fotootje van te maken, en dan

op Instagram te zetten. Dat zou ik dan eerder eigenlijk citymarketing noemen dan kunst. Dus nee, alsjeblieft niet. Want dan moet het weer iets, en het moet helemaal niks, en dat is juist zo lekker van kunst.

00:18:45

Britt Soede: Nu over het Prins Alexanderplein, dat plein hebben jullie helemaal blauw geverfd?

00:18:55

Pieter Vos: Ja, het is een tijdelijk kunstwerk, dus niet een permanent werk. En iedereen uit die buurt of voorbijgangers moeten eroverheen, dus worden daar tijdelijk mee geconfronteerd. Dat plein is echt de concreet jungle, het is de ergste plek van Rotterdam, het is echt lelijk en je wil daar echt niet gevonden worden. Het is gewoon een grijs grauw plein. Dus wat wij heel graag wilden is dat mensen een onderdeel werden van de geschiedenis van dat gebied en het feit dat het zes meter onder water niveau ligt. Dus dat je voelt, dat als je over blauw loopt, dat je dan een soort van gevoel hebt, van he ben ik hier in een zwembad? Of wat gebeurt hier nou precies? En er zat ook een groen vlak in, en dat stond dan voor de dijk, omdat het gepolderd gebied is, Alexanderpolder, het kunstwerk waren abstracte vertalingen van van het gebied. En eigenlijk voor mij, dat is een boodschap van jongens, breng de natuur weer terug in dat gebied, en haal al de stenen weg. En nu zijn ze daar gras aan het planten en de stenen aan het weghalen dus het is een soort van startpunt voor een gebiedsontwikkeling geweest. en dat ik denk ik waar jij het denk ik ook over hebt, de kwaliteit van leven, want ik had er echt moeite mee om daar te zijn, omdat het allemaal beton was. Dus dat is eigenlijk mijn reactie geweest op dat gebied.

00:20:44

Britt Soede: Hoe kwam dit werk tot stand?

00:20:49

Pieter Vos: Het is een kunstwerk in opdracht, want het is kunst in de openbare ruimte. We werden benaderd, omdat daar zit een stichting en die bemoeit zich een beetje met het welzijn van dat gebied, de menselijkheid en de geschiedenis van het gebied. En die wilden heel graag, daar een soort van energie in stoppen, en die kwamen daar niet uit. En toen zijn ze naar het BKOR gegaan zodat zij mee kunnen helpen, want het BKOR heeft ook geld om dat soort ontwikkelingen in de stad te doen, en zij hebben ons voorgedragen om samen met nog vier andere kunstenaars een ontwerp te maken. Dat ontwerp hadden wij dus gepresenteerd, en wij wisten al dat wij het niet zouden worden, want het was al een soort van veel te bruto plan, veel te lelijk. Maar goed, wij vonden dat dan belangrijk en toen werd het gepresenteerd. Nou en dat werd ook door iedereen gelijk afgeschoten in de pitch bespreking, maar gaandeweg doordat alle andere ontwerpen besproken werden, kwamen ze steeds toch weer op dat blauwe plein uit. Toen toen werkte precies dat element van dat het in het begin schuurt maar dat je daar toch een soort van weer naar toe wordt getrokken. En daardoor werd het ontwerp gekozen, denk ik, omdat ze er toch niet onderuit konden, en dat was ook wel een beetje de opzet van: ja, je kan niet anders doen dan dit, voor dit gebied. Elk illustratietje wat je toevoegt of elk kunstwerkje, want er stond al een kunstwerk van Joost Baljeu, space time 2 heet het, in het midden van het plein en dan moet je er nog een kunstwerk bij gaan zetten en dat vond ik dat vond ik eigenlijk heel erg lullig ten opzichte van dat werk. Want dat is echt topwerk, over 50 jaar is dat een top werk. Nu weten mensen dat nog niet en is het een beetje verloedert, ik heb ook tegen het BKOR gezegd dat het kunstwerk moet opgeknapt worden, dan die vloer eronder, dan staat hij weer in de spotlight en dan heb je een goed verhaal. Dus dus het BKOR was ook echt heel enthousiast over dat blauwe plein, die waren echt gaan gelijk helemaal voorstander.

00:23:08

Britt Soede: Maar je zei eerst dat ze niet voorstander waren?

00:23:11

Pieter Vos: Nee, maar zij zaten niet in die commissie. Zij mochten er geen uitspraken doen.

00:23:14

Britt Soede: Wie zater er dan in die commissie?

00:23:16

Pieter Vos: Ja, onafhankelijke commissieleden die het BKOR dan uitnodigd om het te bekijken, want anders zou het BKOR dat doen, dan zou het eigenlijk toch weer een particuliere organisatie worden. Dus je vraagt dan, net zoals bij het Mondriaan fonds, externe commissieleden om te kijken naar de inzendingen zodat er ook een onpartijdigheid is, en zo ook een democratische keuze wordt gemaakt.

00:23:42

Britt Soede: Hoe verliep de samenwerking met de andere partijen?

00:23:55

Pieter Vos: Er was heel weinig budget, en ik wilde heel veel, dus het was een heel spannend traject, omdat BKOR toen zei van nou, hier heb je wat geld, en die partij wat geld, en dan moet je het kunstwerk ook echt gaan realiseren. Ja, met die weinig middelen en de kwaliteit van de verf, etcetera, was het heel moeilijk, maar omdat het maar twee jaar moest blijven, vond ik het niet zo erg. Maar het ligt er inmiddels al vijf jaar en het is verloederd helemaal. Dus mensen worden er ook echt chagrijnig van, en dat vind ik dat wel een beetje lastig. Ik zou zeggen: onderhoud het totdat het weg gaat. Maar het is ergens ook wel goed, dat dat plein nu nog lelijker wordt, want nu moet er wel wat gebeuren.

00:24:52

Britt Soede: Wat heeft het werk opgeleverd? Nu noemde je dat het verloederd is, maar heeft het ook nog positieve effecten meegebracht?

00:25:10

Britt Soede: De verloedering valt mee hoor. Ik ben natuurlijk heel kritisch. Het positieve is, is dat er mensen allemaal op zijn reageren, en bij elkaar zijn gaan komen om daar wat van te vinden. En er is een vereniging die dat een beetje begeleid. We zijn nu een soort van verhaal aangegaan en dat heeft in de gemeente Rotterdam ervoor gezorgd dat het nu één van de zes pilotprojecten of projecten is, waar echt iets mee gedaan moet worden. Met dat gebied, dus ik denk wel dat daardoor dat gebied weer op de kaart is gekomen als überhaupt onderwerp. Omdat het eigenlijk een vergeten gebied is, een vergeten stuk stad en dat is nu wel weer op de agenda. Ik had het super leuk gevonden om nu weer het echte plein te maken als een werk. Dat wordt wel geprobeerd, maar dat gaat niet lukken want daar is kunst weer in één geheel onbelangrijk, want dan moeten ineens landschapsarchitecten zich ertegenaan gaan bemoeien en dat is wel een beetje praktische ten opzichte van het bijzondere. Ik weet dat Pipilotti Rist een keer een mooi plein heeft gemaakt in Zwitserland, zij is kunstenares. Daar werd ik later op gewezen dat is een soort rood plein, en dat is echt helemaal perfect uitgevoerd, en als je dat ziet dan denk je echt: "ja", maar ja, daar zijn in Rotterdammer dan echt weer te praktisch voor.

00:27:27

Britt Soede: Werd het publiek ook meegenomen in de beslissingen rondom dit plein?

00:27:34

Pieter Vos: Ja het publiek was vooral vertegenwoordigd door een horecaondernemer die op dat plein zit, en die stichting die daar zijn werk doet. Maar niet zomaar lukraak een bewoner van dat gebied.

00:28:01

Britt Soede: Vind je dat het belangrijk is dat het publiek hier in wordt meegenomen?

00:28:05

Pieter Vos: Ik denk wel dat dit een sociaal project was in de zin van, dat het niet een prestige ding was, maar dat het echt een wijkverbetering is en dat het over een bewoonbaar gebied moet gaan, en ja dat vind ik wel belangrijk. Niet altijd trouwens hoor, want vaak als kunst te democraties wordt bekeken, dan worden het ook vaak hele gemiddelde dingen. En dat is vooral een beetje moeilijk. Het mag ook wel een beetje, zo ineens uit de lucht komen vallen zo'n werk. Dan krijg je wel vaak veel weerstand van bewoners, van: "wij wilden dit helemaal niet.". En wat doet deze papegaai in ons park? Dus dat is wel een beetje een risico daarvan. Maar dat is vaak zo als het echt een heel slecht werk is. Hier in Rotterdam voor het centraal station was er ook een werk gemaakt door olafur eliasson, kissing earth heette dat, dat waren twee werelddollen die ze elkaar kusten. En dat is compleet afgeschoten dat werk, doordat iedereen echt zoiets had van nee dit nooit, dus zo gaat het vanzelf wel fout als het echt een slecht werk is.

00:29:20

Britt Soede: En dat is ook weg gehaald dus?

00:29:21

Pieter Vos: Ja, ik was onwijs voorstander van het werk, dus ik was de enige Rotterdammer die voor was. Zo stond ik ook wel bekend. Ik werd er ook echt af en toe zo bijgehaald volgens mij, nou, dit is de enige Rotterdammer die het goed vindt, en toen probeerde ik dat uit te leggen van dat slecht en goed, zal ik maar zeggen, maar dat werd hem niet.

00:29:43

Britt Soede: Bij het maken van een werk, in hoeverre kijk je dan zelf naar de bewoners en hun belangen?

00:30:15

Pieter Vos: Het gebied, dus de plek waar dat kunstwerk komt, daar hangt heel veel van af. Als het gaat om een internationaal gebied, bijvoorbeeld het museumplein in Amsterdam, dan hoort daar niet Amsterdam te staan. Dat is echt te makkelijk, en dat is echt City marketing. Maar dan hoort daar misschien wel een kunstwerk te staan, wat echt impact maakt, zoals de Eiffeltoren bijvoorbeeld, dat heeft echt even voor een ijkpunt in een stad gezorgd. Wat het niveau van de plek aan kan. Het niveau van een plek in de sociale omgeving moet dat ook aan kunnen. Dat moet veel meer op menselijke maat gemaakt zijn, denk ik, en niet onnodig lopen confronteren, dat is daar helemaal niet nodig. Er zijn andere plekken waar veel beter tot tot zijn recht komt, dat confronteren. Dus gebeurt het vaker in wijken dat als er een kunstwerk komt, dat er dan ook echt wel een een wijk commissie wordt opgesteld die meekijken. Het kunstwerk hoeft dan niet aaibaar te zijn, of het hoeft geen knuffelbeer te zijn, terwijl er wel zo'n vos met een plastic zakje in zn mond net in de stad is gezet in zo'n wijk, dat is dan best wel een aaibaar kunstwerk.

00:31:42

Britt Soede: Wat vind je daarvan?

00:31:43

Britt Soede: Ja, dat vind ik toch wel goed. Omdat het ook voor kinderen is, en die zich daar ook veilig bij voelen en thuis bij voelen. En het vaak ook een soort van startkunstwerken ofzo, daar kun je echt wel wat mee als familie. Dat is niet agressief, als een inbreker die er ineens in je achtertuin staat, dan schrik je je rot man. Dus het moet wel wel leuk blijven.

00:32:15

Britt Soede: Afsluiting

Appendix III – INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:00:43

Britt Soede: Wat is precies uw functie bij Kunstpunt Groningen?

00:00:47

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Ik begeleid kunstprojecten in de buitenruimte dus dat wil zeggen dat van af dat er nog helemaal niks is, tot aan dat het kunstwerk er staat, dat het hele proces en dat duurt vaak wel meerdere jaren, als het een permanente kunstwerk is. Dan zorg ik ervoor dat het allemaal lukt dat mensen betrokken zijn, die allemaal moeten betrokken worden. En dat is best een complex proces, want de openbare ruimte dat raak natuurlijk heel veel mensen, bijvoorbeeld bewoners, of gebruikers van een plek, bij een school een kunstwerk op een schoolplein, dan zijn leerlingen of docenten ook betrokken in een in een kunstcommissie en ik ben eigenlijk een soort voorzitter van een kunst commissie van een commissie bij elkaar in mensen zitten die meedenken over het kunstproject. Ik ben eigenlijk het spin in het web. Wij initiëren ook, wij denken het ook inhoudelijk uit. Een voorbeeld is een kunstwerk dat is te zien in de garage van het forum. dat is een heel indrukwekkend digitaal kunstwerk dat wij zelf geïnitieerd hebben. Soms komen mensen ook bij ons, bewoners van een wijk bijvoorbeeld, die zeggen he wij willen daar een kunstwerk, en dan ga ik kijken he wat kan daar en is daar geld voor. Dan ga ik een kunstcommissie bij elkaar roepen en dan ga ik zorgen dat daar een kunst opdracht komt.

00:02:55

Britt Soede: Bij geïnitieerde kunstwerken hoe bepaald u dan wat wel en niet gerealiseerd wordt?

00:03:12

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Dat gaan we allemaal samen uitzoeken, de locatie gaan we uitzoeken. Welke vraag gaan we stellen aan kunstenaars. Welke vraag gaan we stellen aan kunstenaars? We maken dan een opdracht, dat heet een uitvraag. Wil je voor die locatie iets maken met dat onderwerp, en denk ook daar en daar aan. Kunnen we vragen om een ontmoetingsplek, we kunnen ook vragen naar een meer autonoom kunstwerk, en samen met ook een artistiek adviseur, ga ik kunstenaars zoeken. Als ik een opdracht zoals muurschilderingen met dieren, dan zou je dus iemand kunnen vragen die dat vaker heeft gedaan, en zoals bij ontmoetingsplek doe ik dat natuurlijk ik ook, dan vraag je mensen die ruimtelijk werken. En dan maken wij een voorselectie van kunstenaars, die leggen wij voor aan zoon kunstcommissie en die kunstcommissie die kiest er dan een paar uit, en een paar mensen dan gaan dan een schetsontwerp maken, en daar hebben ze dan een

uitgekozen die dan daadwerkelijk verder gaat brengen. Maar dat is zijn eigenlijk allemaal stapjes in dat proces, het eerste schetsontwerp is vaak nog helemaal niet perfect, dan zitten er praktische dingen aan die verbeterd moeten worden of er zitten daar ook inhoudelijke dingen nog niet sterk genoeg. Vorm vinden we nog niet sterk genoeg kan je dat nog aanpassen? Kan je het niet beter nog zo doen? maak daar een spannende vorm. Waarom heb je de geschiedenis er niet bij betrokken? wil je daar nog is naar kijken? Een ontwerp wordt ook steeds meer gefinetuned

00:04:53

Britt Soede: Waar haalt u de kunstenaars vandaan?

00:05:02

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Meestal is dat gewoon ervaring, ik bekijk normaalgesproken buiten corona heel veel en ik hou dus van alles bij, en ook wat er in dit land wordt gerealiseerd, en die artistiek adviseur doet dat ook. En dan hebben we het daar samen over. Noem maar even dat voorbeeld weer van die ontmoetingsplekken, mensen die dat op andere plekken al hebben gedaan waar dat geslaagd was. Wij zoeken vaak landelijk, naar kunstenaars, en een enkele keer internationaal, maar dat gebeurt heel weinig en sommige opdrachten doen bijvoorbeeld voor het noordenzon festival dat normaalgesproken in augustus plaatsvindt en dat doen we eigenlijk altijd met Groninger kunstenaars, sommige opdrachten doen we ook wel heel specifiek voor Groningers. Maar grotere opdrachten kijken we heel breed, want soms is het zo specifiek dat, dat kan niet iedereen zomaar.

00:06:12

Britt Soede: Wat is jullie visie over hoe groningen op het gebied van openbare kunst zich moet weergeven?

00:06:27

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Wij kijken eigenlijk altijd heel specifiek naar een plek, waar een plek om vraagt. en waar wij over het algemeen naar kijken is dat het heel integraal. Dat betekend, stel je voor dat je een een wijk bouwd in Groningen en op het aller laatste moment zegt misschien kunnen we daar nog wel een beeldje neerzetten. Zo denken wij niet, wij willen echt helemaal vanaf het begin af aan heel vroeg al dat ze ook al nadenken waar gaan wegen liggen waar gaat een park komen, dat wij dan al meedenken, zodat dat dat kunstwerk niet soort van op het laatst als een kers op de taart daar komt te liggen maar dat we heel erg samen met die inrichting van die openbare ruimte vorm gaan geven. Vaak is een kunstenaar bijvoorbeeld ook al met een landschapsarchitect die de openbare ruimte ontwerpt aan het samenwerken. of die hebben in iedergeval kennis van elkaar. Een voorbeeld Parkmeerstad, dat is aan de oostkant van groningen een nieuwe wijk, daar is een park en daar kun je het kunstwerk eigenlijk niet herkennen. De kunstenaar heeft daar meegedacht samen met de landschapsarchitect, dus dat is zo integraal dat je het dan niet meer als een kunstwerk ziet. Maar dat vinden wij helemaal niet erg, want het is gewoon een heel bijzonder park geworden. Maar om terug te komen op onze visie, ja, het zou misschien een algemene zijn, en dat vind ik zelf ook belangrijk, dat je met kunst in de openbare ruimte toch wel een extra betekenis laag kan toevoegen, dat het doet denken, het kan innovatie uitstralen, heel vaak refereert het ook naar historie, en dat je een historische laag weer aanraakt. Maar het kan ook heel erg de ruimte activeren, Als je dus plekken die hebt die uitnodigen tot spelen, of bewegen of ontmoeten, dan activeer je ook echt de ruimte. Zodat het meer echt een plek wordt waar mensen graag willen zijn.

00:08:41

Britt Soede: Denkt u dat mensen zich daar bewust van zijn?

00:08:50

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Nee vast niet altijd bewust. Maar ik denk onbewust wel.

00:08:55

Britt Soede: Zijn jullie daar mee bezig, dat openbare kunst toegankelijk is voor iedereen en zo ja op wat voor manier doet u dat?

00:09:12

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Ben nu bijvoorbeeld bezig met de zuidelijke ringweg, dat is een heel groot project en er zijn veel obstakels, en dat project duurt nog wel een aantal jaar. Maar daar komt nieuwe openbare ruimte. En daar hebben wij ook samen met bewoners, die zitten ook in die kunst commissie, en die borgen dat ook mede, die hebben ook hun wensen. Zij komen ook naar ons met: wij willen kunst, bijvoorbeeld aangegeven dat zij ontmoetingsplekken willen. Dat ze daar graag een kunstenaar naar willen laten kijken of iets willen laten ontwerpen. Dat hebben wij ook gedaan en zijn we dus mee in gesprek gegaan. Zij zitten in die kunstcommissie, zij borgen ook dat dat toegankelijk is. Er is nu bijvoorbeeld ook een ontwerp en dan zeggen ze van: ja, dat is wel heel leuk voor jonge kinderen, maar is het ook voor ouderen toegankelijk. Dat is dan even een heel concreet voorbeeld.

00:10:07

Britt Soede: Denk je ook dat het toegankelijk is voor iedereen, in de zin van dat iedereen het kunstwerk kan begrijpen.

00:10:33

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Ja, daar kijken we naar. Ja, daar besteden wij heel veel aandacht aan. Dat zit ook al in de opdracht. Maar, niet iedereen kan altijd alles mooi vinden. Als je dat doet, dan krijg je zulke gemiddelde kunst, is mijn overtuiging. Dan kan je beter ophouden, want kunst mag ook best uitspraken doen, dat willen wij ook graag. We willen ook vernieuwende kunst, het mag wel iets doen met mensen, maar het is iets anders dan kunst in een museum hangen. Daar koop je een entreekaartje en dat heeft ze voor- en nadelen, dit is voor iedereen. En in een museum kun je natuurlijk wel hele andere dingen laten zien. En in de openbare ruimte moet het ook hufferproof zijn hè. Het moet tegen alles wat er in de openbare ruimte gebeurt kunnen. Het moet niet zomaar kapot gaan, dat zijn ook allemaal dingen waar wij rekening mee moeten houden. Heb jij het kunstwerk in het forum gezien?

00:12:05

Britt Soede: Dat heb ik gezien, ja.

00:12:07

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : En dat is bijvoorbeeld een kunstwerk waar wij heel concreet in die opdracht hebben gesteld van: het moet een kunstwerk zijn, wat voor veel mensen toegankelijk is, en wat pakkend is, en wat je ook niet helemaal moet gaan opzoeken in een boekje van oké, dat is dan een kunstwerk en daar heb je een heel a4tje voor nodig om te begrijpen: nee, het moet iets doen, het moet tot de verbeelding spreken. Ik weet niet of we dat zo concreet in de opdracht hebben gezegd, maar wel dat het toegankelijk is, en dan hebben we daar ook al de kunstenaars op uitgekozen.

00:12:40

Britt Soede: En wat was de verbeelding daarachter?

00:12:48

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Dat heeft het kunstwerk heet wervel, en het kunstwerk verbeeld allerlei natuurkundige processen, het water beweegt, en hoe wind beweegt. En dat heeft ze helemaal geanalyseerd en geabstraheerd. en als je er langer naar gaat kijken dan zie je dat wel. Niet letterlijk maar heel poëtisch

verbeeld. wat daar de opdracht was, geef ook een soort van inkijkje in wat je bovengronds in het forum gaat beleven. Het forum is natuurlijk een filmhuis. de referentie is dus naar het filmische en daar hebben wij dus ook deze kunstenaar op uitgezocht. En dan zat er ook nog een link in naar de wetenschap, en dat hoeft niet iedereen gelijk door te hebben. Maar toch wel dat je voelt dat is een heel bijzonder kunstwerk en je voelt wel dat je ergens binnenkomt en dat je denkt wauw hier gebeurt iets. Dat is ook wel vernieuwend en bovengronds kom je dan dat op een hele andere manier weer tegen.

00:14:11

Britt Soede: Hoe komt een nieuw kunstwerk tot stand? en wie betaald?

00:14:27

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Wij zijn gedelegeerd opdrachtgever namens de gemeente Groningen, en daar komt meestal ook het budget vandaan, ook bijvoorbeeld die kunstopdracht in het forum. Daar is ook geld van het Mondriaan fonds bijgekomen want daar hebben wij een extra aanvraag naar gedaan en toen hebben wij daar subsidie van gekregen. Omdat dat een heel ingewikkeld en kostbaar kunstwerk is en toen hebben we daar budget voor los weten te krijgen met die aanvraag. heel enkele keer gebeurd dat maar meestal komt het geld van van de gemeente.

00:15:10

Britt Soede: Hoe ervaar je de implementatie van kunst. hoe verloopt het proces? zijn er dan dingen waar u tegen aanloopt of juist heel goed vind gaan?

00:16:20

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Wij besteden veel aandacht aan het meenemen van de bewoners in het proces. Natuurlijk, je kan niet iedereen meenemen in het process en één bewoner, vertegenwoordigd niet de hele buurt. Dat is heel moeilijk. Iedereen vindt iets van kunst in openbare ruimte en daar wordt soms veel in uitvergroott, daar heb je mee te maken. Nou ja, zolang je probeert gewoon goed mensen mee te nemen. Bij ons in het algemeen gaat dat goed. Je hebt te maken met de dynamiek van de openbare ruimte, die van iedereen is, en altijd in die zin een soort risico. En ja, dus dat probeer je door mensen mee te nemen goed te doen. we hebben allerlij landelijke voorbeelden dat er van alles gebeurde. zoals het verhaal van Rotterdam, die kabouter buttplug, dat is een kabouter die wilden ze in de openbare ruimte zetten, en die kabouter heeft een dildo in zijn hand. en het is echt een mega groot ding, en de halve stad viel er over heen. en het moest eerst maar in de binnentuin van het museum boymans van Beuningen gaan staan. Daar heeft hij een hele tijd gestaan en later staat hij gewoon weer in de openbare ruimte en wil iedereen er mee op de foto. Dat vonden de mensen dan aanstootgevend kennelijk en daar kan je dus van alles van vinden. En de grap is dat het nu juist een heel gewild en geliefd kunstwerk is. En dat gebeurd vaker he, dat er eerst vanalles over heen valt, en later wordt die omarmd. Dat is vooral waar wij ook over nadenken wat zijn risico's gedurende het proces, en wij proberen dat in beeld te brengen. Dat het hufferproof moet zijn is daar bijvoorbeeld ook een onderdeel van. Daarom betrekken wij er namelijk ook altijd iemand bij van stadsbeheer, van de gemeente die uiteindelijk verantwoordelijk is voor onderhoud die kijkt dan met ons mee, al als er een ontwerp is van: hé, hoe ziet het eruit? Stel je voor dat hier een regenbuien overheen komen, hoe zit het met de afwatering? en blijft dat water niet staan? want dan gaat het roesten. Dat zijn hele praktische zaken, maar heel belangrijk. En moet er dan een graffiti coating overheen, dat soort zaken, en daar denk je dan allemaal over na.

00:19:06

Britt Soede: Wat denkt u dat een geïmplementeerd publiek kunstwerk succesvol maakt?

00:19:11

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Als je merkt dat het mensen raakt, iets doet, dat mensen het erover hebben. twee goede voorbeelden zijn twee kunstwerken langs een fietspad richting Helperzoom. En dat zijn natuurkunstwerken, gemaakt van wilgentakken, en daar hoor ik heel veel goede reacties over van mensen. Dat was bovenverwachting, dat mensen daar zo vaak op terugkomen.

00:19:26

Britt Soede: Hoe heeft dat kunstwerk die positieve reacties doen veroorzaken?

00:20:04

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Mensen vinden dat een mooie vorm, en dat het natuur is, dat de natuur de kunst is.

00:20:05

Britt Soede: nemen jullie dat mee in beslissingen voor nieuwe kunstwerken?

00:20:24

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Ja zeker nemen we dat mee. Maar goed, dat ga ik natuurlijk niet in de garage van het Forum doen. Dan slaat dat nergens op. Dit ging heel erg om het benadrukken van een ecologische zone, de kunstenaar heeft toen ook allemaal plantjes en dingen verwerkt die in die ecologische zone leven daar heeft hij dan weer iets specifiek iets mee gedaan. En dat is dat is wel boeiend om te zien, van he dit spreekt kennelijk aan deze vormen.

00:20:49

Britt Soede: Vorige keer dat wij elkaar spraken vertelde u me over het kunstwerk van Giny Vos in Leeuwarden: de Walvis. Wat heeft dat kunstwerk bijgedragen aan de steeg?

00:21:14

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Wat daar heel mooi is gedaan is dat dat Kunstwerk door de hele steeg gaat, het is echt een totaal ervaring. Als het donker is, en het staat aan, geeft dat een bijzondere belevenis om daar doorheen te lopen. Je wordt echt eventjes ondergedompeld in een heel andere sfeer. En ik denk dat dat heel sterk is, dat kunstwerk is iets anders dan dat beeldje waar je voorbij loopt of kort naar kijkt. het kunstwerk is echt een beleving, en geïntegreerd in de ruimte. En het wordt ook wel gezegd dat binnesteden soms leeglopen, met corona is het natuurlijk helemaal drama, maar eerder ook al vanwege internetverkoop, gaan mensen niet altijd meer naar de binnenstad. Dat maakt beleving heel belangrijk, omd mensen naar binnensteden te trekken. Het forum is er ook niet voor niks neergezet in Groningen. Dat is ook weer een activering van mensen trekken, en bewegingen op gang brengen, en dan komt ook weer de economie van andere winkels, en de economie weer op gang. Andere winkels hebben daar dus ook baat bij. Dus in die zin kun je ook zeggen dat het ook bijna een functie heeft: de economie stimuleren. Wij zien dat allemaal niet heel erg een op een, even de economie stimuleren, maar het draagt daar wel toe bij natuurlijk.

00:22:34

Britt Soede: Wat willen jullie bijdragen aan een plek doormiddel van kunst?

00:23:37

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Wij hopen dat kunst meer betekenis kan geven aan een plek. Wij proberen over de ruimte wel een verbeeldingslaag aan te brengen. Niet dat het alleen is van we gaan het een beetje opleuken.

00:24:01

Britt Soede: Ja, ik heb eigenlijk andere vragen wel een beetje gesteld, dus ik wil je bedankt voor het interview.

00:24:23

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : Er was een kunstwerk in de Gelkingestraat, een tegeltableau, dat heeft Ons blauwe hart. Dat kunstwerk is daar

geplaats in de gelkinge straat omdat die straat er slecht bij lag, en ranzig was. En daar is toen ook een winkelmanager mee beziggeweest en toen zijn wij gevraagd, want dit was echt een lelijke muur. Toen hebben ze dus ons gevraagd om daar een kunstwerk te realiseren. om ook die entree aantrekkelijker te maken.

00:25:47

Britt Soede: Hoe bepaald u op welke verzoeken u wel en niet op ingaat?

00:25:48

Nicoline Wijnja, Projectleider Kunstpunt Groningen : We nemen alle verzoeken serieus, en dan gaan we kijken naar hoe wat en waar, en of er budget voor is. En of het is geïnitieerd door een individu of een hele buurt. En soms komt het uit, dat het niet kan en soms wel. Ik ontving laatst ook een verzoek van iemand die een muurkunstwerk wou tegenover zijn huis, maar die muur is van heel iemand anders. En de eigenaar van het pand is eigenaar van de muur, en daar heb ik niks over te zeggen. Dan kun je vragen stelt u die muur beschikbaar, maar dat kunnen bewoners dan zelf ook doen. Voor de publieke ruimte kijken we waar dat kan maar als er geen geld is wordt het lastig. Waar wij ons vaak op inzetten is daar waar de stad zich aan het ontwikkelen is, daar waar een nieuwe wijk komt of daar waar een nieuwe ringweg komt, of een nieuwe brug, of een nieuw gebouw gebouwd wordt, want dat zijn kansen waar je mee kan liften in dat hele gebeuren. Daar is geld, en dat heeft ook weer te maken met die integraliteit, daar kan je ook integraal, dat weer meenemen. Soms kand het zijn dat mensen zeggen ik wil op de hoek van mijn straat een kunstwerk, en wij gaan kijken en wij zien dit voegt daar echt iets niet toe; dit is dit is niet echt een toevoeging. Het is helemaal niet onze ambitie om op iedere hoek van de straat een kunstwerken te hebben. Of soms ga je doorpraten en dan merk je deze mensen, die willen heel graag verlevendiging van openbare ruimte. Maar soms willen ze eigenlijk liever een bankje en dan kom je daar toe, en dan ga naar de gemeente kan er dan daar niet een bankje staan. Dus dat is soms ook dat je moet doorvragen en praten over wat was nou eigenlijk precies de vraag erachter?

00:28:30

Britt Soede: Afsluiting

Appendix IV- INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:00:24

Britt Soede: wat is precies uw functie binnen de organisatie?

00:00:30

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Ik ben een projectleider voor projecten die te maken hebben met beeldende kunst en openbare ruimte. Ik werk voor een programma dat heet BKOR. Dat is dus de afkorting daarvan en dat programma is onderdeel van een organisatie en dat noemen wij een paraplu organisatie, CBK Rotterdam, en binnen het CBK zijn verschillende programma's die gaan over kunst in Rotterdam, en dat kan dus die openbare ruimte zijn waar ik voor werk. Maar je hebt ook allerlei bijdrages die kunstenaars kunnen aanvragen en daar is ook een speciaal bureau voor dat heet art office, en je hebt tent, dat is een expositieruimte waar jonge kunstenaars, vaak die in Rotterdam gestationeerd zijn, een kans krijgen om te exposeren dus in het cbk Rotterdam heb je verschillende programma's en ik werk voor een programma die specifiek gericht is op de openbare ruimte.

00:01:34

Britt Soede: De andere organisaties binnen die paraplu organisaties werken niet aan de openbare ruimte?

00:01:40

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Nee, niet in de publieke ruimte, want de kunstscene in Rotterdam, die bestaat natuurlijk ook uit kunstenaars die zelf autonoom werk maken en die willen exposeren en kunstenaars, dat is al een hele tijd gaande, die gaan ook zelf initiatieven ontwikkelen om expositieruimtes te ontwikkelen. Dus het wordt helemaal niet van bovenaf geregeld door musea, want dat is ook niet zo toegankelijk voor veel kunstenaars. Maar de hele kunstscene in een stad, die gaat zelf zorgen dat die zich kan manifesteren. Dat is in alle steden zo, en Rotterdam heeft daar een heel goed klimaat voor. Dus Rotterdam is ook heel erg populair bij kunstenaars vanuit de hele wereld die zich hier vestigen en CBK is een organisatie die met publiek geld dat soort projecten ondersteunt en ook projecten van autonome

kunstenaars zelf. Dus je hebt een deel binnen en een deel buiten en het zijn twee vrij aparte werelden maar die zoeken mekaar wel op hoor. Er zijn veel kunstenaars die iets in die publieke ruimte zouden willen doen.

00:02:57

Britt Soede: Als organisatie, wat is jullie visie als het gaat om de bestemming van openbare kunst?

00:03:15

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Nou, de visie is om aan te sluiten op de bestaande collectie beelden van Rotterdam. Dat is heel simpel, dus die is ontstaan, met name na de tweede wereldoorlog omdat wij toen, grof gezegd, onze cultuur was weggevaagd en die stad werd opgebouwd, en daar hoorde kunst bij. En daar hoorden kunstenaars bij. Dus er is altijd een heel open klimaat geweest in deze stad voor kunstenaars om werk te maken. Dat was in het begin overheids gericht, maar ook filantropen die deden daar flink aan mee. En zo hebben we eigenlijk. Door de tijd heen is er een kunstbeleid ontwikkeld in Rotterdam, wat heel erg dicht staat bij de stad en bij de kunstenaars die daar wonen. Dus dat is de visie van ons om laagdrempelig te zijn, en om te kijken naar: wat past nou typisch bij Rotterdam? En niet per se, wat is nu "je van het" in de kunst of wat is museaal belangrijk? Het gaat er dus om, om op verschillende niveaus, dat kan in een wijk zijn, maar dat kan ook midden in de stad zijn, om die gedachte levend te houden. En daar wil je soms ook wel eens een kunstenaar van naam hebben, hè, dus je kunt in een wijk op een wat kleiner niveau opereren en midden in de stad kun je groter gaan, ligt ook helemaal aan je budget.

00:04:54

Britt Soede: Dus na De Tweede Wereldoorlog was de de cultuur in Rotterdam weggeveegd, door de bombardementen, en volgens u had openbare kunst hier een belangrijke rol in. Hoe is de cultuur doormiddel van publieke kunst dan weer terug gebracht?

00:05:14

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Nou, kunst geeft identiteit aan een plek en aan een stad, en dat is heel erg belangrijk voor mensen, en dat woord Identiteit is meer iets van nu, maar daar komt het wel op neer. Dus mensen willen zich kunnen verhouden op allerlei niveaus in hun stad. Dus mooie gebouwen, praktische gebouwen, het moet duidelijk zijn, je moet goed van a naar b kunnen, je moet iets bijzonders tegengekomen, en je moet trots zijn op je stad. En kunst wekt op gevoelens. En kunst kan manifesteren wat mensen van binnen ervaren, want het gaat niet alleen over gevoel, want soms betekent kunst ook een markering van een historische gebeurtenis of een toekomstige gebeurtenis, of heel recentelijk. Dan moet je denken aan monumenten en gedenktekens. Maar in principe gaat kunst over wat wij als mensen zijn en beleven en ervaren, en dat verweeft zich in dat hele stedelijk weefsel. Dat is altijd zo geweest en dat miste Rotterdam, dus dat is opnieuw opgebouwd.

00:06:50

Britt Soede: Hoe komt een nieuw kunstwerk tot stand? krijgen jullie voornamelijk verzoeken of zoeken jullie zelf plekken uit?

00:06:56

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Nou, omdat wij werken in de stad, hebben we onze ogen open en weten met dingen, we weten daar in die wijk gaat iets gebeuren, of daar komt een nieuw stadion of er komt een nieuw theater, zuidplein dus je weet allerlei je weet van allerlei ontwikkelingen. En dat sla je op, en dan ontmoet je in je werk partijen, individuen of ambtenaren, die is een balletje opgooien van nou, we gaan daar en daar een herontwikkeling doen, en wat zou daar met kunst kunnen? Dus op verschillende niveaus beginnen die projecten. Het kan dus helemaal aan het begin

zijn. Want bijvoorbeeld, jij studeert planologie, en er komt een haven in Rotterdam, de rijnhaven, dat wordt een woongebied en daar zijn we al twee jaar geleden gevraagd om met een groep mensen te praten over wat kun je daar nou aan cultuur toevoegen? En in zo'n club zitten dan bijvoorbeeld ook mensen van schouwburg van muziek, dus daar zitten allerlei culturele instellingen die daar in vertegenwoordigd zijn. Dat is dus helemaal van het begin af aan praten over een culturele invulling waarbij kunst ook altijd een rol speelt. Dat wil helemaal niet zeggen dat, dat vervolgens ook echt gaat gebeuren, maar je hebt daar dan een verhaal neergelegd. Nou, dat is een heel langdurig traject en je geeft dan eigenlijk je visitekaartje af en je zegt: als je iets met kunst wil, dan kunnen wij jullie daar een visie op geven of ideeën meegeven en dat is heel leuk werk, want dan moet er nog niks, maar dan kun je allerlei ideeën meegeven van kunst. En een andere manier is juist heel erg gericht, bijvoorbeeld, wij hebben hier in een wijk een herinrichting en er komt hier vergroening en er is heel veel contact met bewoners en die willen graag een kunstwerk bij dat groen, want in Rotterdam willen zeer veel mensen een kunstwerk in hun wijk. Dat is dus heel erg leuk en dat komt volgen mij door de laagdrempeligheid in deze stad, ook weer van de vanwege die wederopbouw dat burgers altijd heel nauw betrokken zijn bij de ontwikkeling in de stad. Nou en in die wijken hebben mensen dus altijd zin in een kunstwerk, maar dat houdt natuurlijk heel veel in. Dus dan gaan wij praten met de mensen en kijken bijvoorbeeld: wat is een trend van de laatste jaren? Wat hebben wij aan kunstwerken die bijvoorbeeld een nieuwe bestemming moeten krijgen. Want een nieuw kunstwerk ontwikkelen, dat zal ik kan zo kort vertellen, dat is best complex, maar wil je een wat minder complexer traject, dan kun je als stad zeggen: nou, wij hebben nog een aantal beelden die op een nieuwe plek staan te wachten, wij denken dat voor jullie plek dit een goed idee is, en dan dan gaat dat balletje rollen. Als dat lukt, is dat heel mooi. Een ander idee is dat je zegt: oké, bewoners en mensen uit de wijk hebben jullie ook budget, want we kunnen bijvoorbeeld drie kunstenaars vragen om een voor jullie vraag een schets idee te maken. En dan uit die schets ideeën zoeken wij met jullie samen en misschien nog een adviseur erbij, zoeken we een idee om verder uit te werken, en dat uitwerken is een heel traject. Dan moet een kunstenaar een definitief ontwerp gaan maken. Dat moet ook worden goedgekeurd en het is ook direct meteen een klein bouwproject. Dus je moet grond in om een werk te kunnen verankeren. Dus als je zo'n traject doet, dan duurt dat wat langer en dan is het ook duur, want een kunstenaar maakt helemaal wat nieuws, en dat moet gemaakt worden, betaald worden en daar komt een honorarium bij kijken en dat krijg je voor onder de 40.000 euro niet gedaan, en dat is echt een klein budget. Wij willen ook dat kunstenaars goed betaald worden. Dat is ook onderdeel van onze visie. Dus als er een kunstenaar buiten werk maakt, dan houden we bepaalde richtlijnen aan om een normaal salaris aan de kunstenaar te betalen. Je hebt bewoners die al bijna professioneel zijn, dat zijn bijvoorbeeld architecten die in een wijk wonen en die op een heel hoog niveau een bewoners project inzetten. En dan krijg je ook een heel ander werk, dus je kleiner niveau, groter niveau, maar de Rode draad bij het ontwikkelen van nieuwe kunstwerken is dat je erg veel tijd nodig hebt, en dat het niet van de één op de andere dag kan, omdat, en dat is heel belangrijk, in de publieke ruimte heb je ontzettend veel partijen die daar iets over zeggen en mogen zeggen. Dus je hebt vergunningen nodig, je hebt een welstandscommissie die kijkt hoe dat in relatie tot de architectuur is, je hebt landschapsarchitecten nodig, en je hebt te maken met de visie van de ontwikkelaars die in de stad het beleid bepalen. Dus dat zijn een beetje de planologen, er is een bestemming voor een bepaald gebied en daar wordt ook aan getoetst of daar wel een kunstwerk mag. Nou het centrum beeldende kunst in een stichting en die adviseert de gemeente. Dus, wij zijn een partner van de gemeente Rotterdam. Wij zijn geen ambtenaren, maar zij luisteren wel naar ons en zij komen ook altijd bij ons voor

advies, omdat wij kennis van die hele beeldencollectie hebben. Dus wij baseren op wat er is, daar baseren wij de nieuwe verhalen op en dat geeft een bepaald vertrouwen.

00:13:13

Britt Soede: Jullie stichting wordt dus gefundeerd door de gemeente Rotterdam?

00:13:18

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Door de gemeente en voor kunstenaars honoraria krijgen wij geld van de overheid, en iedere vier jaar moet je in een cultuurplan periode een bedrijfsplan in dienen met de visie die je hebt op je kunst in de stad en dat is dan in de hele breedte. Dus ook kunstenaars die zelf exposities organiseren en kunst in de openbare ruimte en de expositieruimte daar moet een heel verhaal over geschreven worden en dat wordt dan beoordeeld. Wij worden ook beoordeeld. En het feit dat wij lang moeten werken aan projecten, wordt ook nog wel eens kritisch bekeken. Maar dat komt omdat heel veel mensen die naar kunst kijken of dat beoordelen, niet die kennis hebben, zoals jij straks als planoloog of als projectontwikkelaar omdat wij werken met grond, openbare grond. Ja, dat is dus leukste voor mijn vak, maar de mensen die de kunst moeten beoordelen, die kijken vaak alleen naar de impact van het kunstwerk zelf en wij hebben met een heel systeem daar omheen te maken.

00:14:46

Britt Soede: Welke voor en nadelen van de implementatie van kunst in openbare ruimte erkend u?

00:14:55

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: De nadelen is, vind ik op dit moment dat je moeilijker onervaren kunstenaars kunt betrekken bij zulke projecten, omdat er echt wel ervaring nodig is.

00:15:16

Britt Soede: Waardoor is dat, dat u ze moeilijk kan bereiken?

00:15:20

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Nou, ik kan ze wel bereiken, want er zijn een hele boel jonge mensen die dat graag willen. Maar je moet al bepaalde ervaring hebben om zoiets aan te kunnen, of je moet iemand hebben die je helemaal meeneemt aan de hand en alles met je doet. Maar wij hebben maar een hele kleine organisatie, dus daar moet je dan voor kiezen. Dan moet je kiezen om mensen aan de hand mee te nemen en bij elke stap aan te geven wat je wel en niet kan doen, omdat het publiek ruimte is, het moet vandalisme bestendig zijn, moet hufterproof zijn. Je moeten allerlei technische specificaties aanleveren, dus je kunt niet heel erg open laten, dus dat maakt het voor een jonge mensen toch wat taaier. En ik zeg ook altijd, en dat doen heel veel jonge kunstenaars ook en ontwerpers, ga projecten doen in de stad die tijdelijk zijn, en ontdek dan wat die publieke ruimte is, en wat daarvoor nodig is voordat je daar echt een meer, permanent project neer zet. Dat was een nadeel. Een voordeel aan openbare kunst in de publieke ruimte vind ik dat het bereik enorm is. Het is dus niet museaal, maar er zijn ontzettend veel mensen uit alle lagen van de bevolking die op allerlei momenten in hun leven dat werk zien. En op een gegeven moment kunnen mensen zeggen: ik vind dat werk stom en ik wil het niet, en dan na een paar jaar zijn ze helemaal verknocht aan zoiets en dat vind ik een heel interessant gegeven. Dus iets nieuws werkt ook vaak ontzettend veel weerstand op. Maar als mensen dat eenmaal in hun hart hebben gesloten en trots zijn op iets, dan moet je er ook niet meer naar wijzen, want dan is het klaar. Dat is op groot niveau in Rotterdam gebeurt met het beeld van Zadkine wat dus naar aanleiding van een bombardement geplaatst is, één van de beroemste beelden van Rotterdam en dat werd in het begin enorm verguisd en dat is nu echt zeer emotioneel voor alle

generaties, die in Rotterdam opgroeide. die kennen dat beeld en die zijn daar heel erg trots op. Dat vind ik het voordeel van buiten, het publieksbereik is heel interessant.

00:18:00

Britt Soede: Wat maakt een plan en een interventie zo succesvol?

00:18:14

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Ja, nou, niet alle interventies zijn zomaar succesvol te noemen. Ik denk dat als ik dat plein neem, prins Alexander plein. Met kunstenaars, in dit geval waren dat ontwerpers waardoor de boel opgeschud wordt, en iets krijgt opeens aandacht. Een plek krijgt aandacht. Nou was dat in het geval van het Alexander plein. Dat gebied wordt helemaal herontwikkeld, dus dat is echt een tijdelijk project, een interventie in een groter verhaal. Dus om meer mensen mee te laten denken of bewust te laten worden van het feit dat dat gebied daar op de schop gaat, of een andere invulling krijgt. Dus heel veel plekken waar grote winkelcentra zijn gebouwd, dat gebeurt in heel Europa op het moment, die zijn te doods, te leeg en dat zijn allemaal dozen waar niks gebeurt in de avond. Daar moeten allerlei plannen voor gesmeed worden om die gebieden een nieuwe invulling te geven. Bij dat Prins Alexander plein hebben we één groot statement gemaakt door alles blauw te verven, en het verhaal over de wijk prins alexander te vertellen. Namelijk dat is een plek wat heel laag gelegen is. Een interventie kan dus een verhaal vertellen over een plek, en daarmee ook een soort voet tussen de deur van, let op kunst, met kunst kun je ook die plek opnieuw definiëren, dus je hebt geeft dan weer dat visitekaartje, op een hele bijzondere manier af.

00:20:34

Britt Soede: Voordat de interventie plaatsvond bij Alexander plein. Hoe was de ruimte toen?

00:20:45

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: De ruimte was niet gedefinieerd, letterlijk. Dus die ruimte die was dood. Die ruimte is nu niet opeens veel levendiger, maar die is ingekleurd en dat was een enorme LAP natuurlijk. En door iets te markeren kun je laten zien van kijk eens wat hier allemaal zou kunnen, maar dat gebeurt alleen maar iets op een strookje aan de rand. En nou, hoezo dan? Hè, waarom moet dat nou? We gaan een nieuw plan voor deze plek in de stad ontwikkelen met een hele groep partijen. En dan leidt je mensen weer naar een heel ander gesprek; Wat er al gaande is achter de schermen, over een herontwikkeling, bijvoorbeeld allerlei gebouwen die daar staan, dat zullen woningen worden, voor studenten of voor oudere mensen. Er zijn enorm veel plannen voor dat gebied, en door die plek zo te markeren is er bijvoorbeeld dan wens om daar een buiten sport plek van te maken met allemaal op de grond markeringen waar je kan hardlopen en allerlei bootcampachtige dingen kan doen. Dus je probeert ook met z'n interventie allerlei ideeën op te laten borrelen en in dit geval was door die lap te markeren.

00:22:09

Britt Soede: Dit is dus een tijdelijke interventie?

00:22:14

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Ja want het veranderd daar, het wordt ook helemaal vergroend, en het gaat helemaal op de schop daar!

00:22:21

Britt Soede: Ging daardoor deze interventie sneller dan andere interventies?

00:22:26

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Ja, want hier hadden we een aantal partijen die graag zichzelf op de kaart wilde zetten met hun project, en er waren daar een heleboel die daar bezig zijn. Dat gaat heel erg van bovenaf dat project. En die wilde toen wel meewerken aan z'n interventie, en omdat prins Alexander onder de

zeespiegel ligt, zes meter, dat is het laagst gelegen gebied van Nederland, wil men aldoor dat verhaal over water en de polder, met de omgeving delen. Dus er zijn twee themas water, polder, klimaatverandering, en aan de andere kant herontwikkeling van zon gebied naar meer een woongebied. Dat is best een pittig project, maar wij hebben daar alleen maar één ding in losgelaten, maar we zitten daardoor wel meteen aan tafel, daar als kunstinstelling. En dan ga je verder praten, kijken wat je nog meer kan doen.

00:23:36

Britt Soede: Waardoor denkt u dat publieke kunst de ruimte verbeterd?

00:23:52

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Waarom? Ik denk, maar gewoon omdat het zo is. haha, nee maar wat ik al zei van die plek wordt opnieuw bekeken, en dat kan heel simpel zijn: hee wat mooi hier weet je wel, het is hier veranderd, ze hebben hier een park gemaakt, of jullie straat veranderd, en er staat een mooi beeld. Wat is dat? oh wat leuk, en dat is met bewoners, dus het geeft ook een verhaal over de plek, en dat kan ook een verhaal van de stad zijn. Hè, dus je vertelt een verhaal met zon, werk. En je kunt ook met een werk zorgen dat een plek onder de aandacht komt, waardoor daar meer reuring ontstaat. Waarom verbeterd het? Nou, ik denk dat er een verbetering is, omdat ik denk dat ook altijd alles in beweging moet zijn. Hè, als alles stil staat dat kan wel, als het al heel mooi is, en iedereen is gelukkig met een oude plek. Maar verandering is nodig, en je ziet dat mensen, die kunst aangrijpen om zichzelf, op de kaart zitten, dat is heel erg van nu. Ik wil even verwijzen naar het werk van 'Oerwereld van het Dier' Dat is een herplaatsing van een beeld, in een wijk die gelegen is vlakbij een groot raffinaderij van Shell, Hoogvliet en daar hebben altijd generaties mensen gewerkt bij shell, en die woonden ook in die wijk. Daar is een gebouw afgebroken waar dat grote kunstwerk op zat en dat hebben wij samen met Shell, dat is in allemaal stukken gezaagd en weer opnieuw aan elkaar gezet, bij een nieuwbouw geplaatst. Waar oudere mensen wonen, dus dan geef je een stuk van vroeger, via dat kunstwerk. Dat kunstwerk is een kat, dat heeft helemaal niets met Hoogvliet of met Shell te maken, maar dat kende alle mensen, alle opa's en vaders, die dus daar werkten, die kenden dat grote gevel werk. Dat hebben we teruggeplaatst op een oudere voorziening in hoogvliet, en dat zijn bijvoorbeeld ook verbeteringen in die zin dat je gewoon het geheugen van mensen, het opnieuw zichtbaar maakt, dichterbij hun woonplek. Dus er zijn ontzettend veel manieren om met kunst bewustzijn te vergroten van je eigen omgeving.

00:26:39

Britt Soede: kunt u nog aan een andere specifieke plek in Rotterdam denken, waar een publieke ruimte echt aanzienlijk verbeterd is door middel van openbare kunst.

00:27:01

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Dat zijn heel veel voorbeelden. Wat vaak gebeurt, is in kleinere settings dat mensen in een buurt met kunst wilde werken, en dat daardoor allerlei andere mankementen ook werden opgesomd die er in een buurt waren. En dan krijg je dat mensen zeggen: daar liggen alle stoepen scheef, daar is een parkeerplek die moet eigenlijk weg, die vuilnisbakken staan op de verkeerde plek, weet je wel. Dus laten we zeggen, op klein niveau speelt dat heel vaak in Rotterdam en heeft dat ook heel vaak gespeeld. Op een gegeven moment kwamen mensen zo vaak bij ons, we willen een kunstwerk. Dat is echt wel tien, vijftien jaar geleden, maar dan bleek eigenlijk dat er allerlei problemen in de omgeving waren. Toen hebben wij wel gezegd: daar daar stoppen wij op een gegeven moment mee, want wij namen dat dan mee op onze rug gedurende zon kunstproject. Nou dat hebben we een beetje afgehouden, op een gegeven moment heb ik gezegd: jullie moeten gewoon zelf naar de gemeente, eerst die openbare ruimte verbeteren. Niet via

kunst, want dan was op een gegeven moment publieke kunst, een soort vliegwiel om de publieke ruimte te verbeteren.

00:28:44

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Wat wel gebeurd wereldwijd, dat kunstenaars zich vestigen op plekken. Joep van lieshout in het havengebied, en kunstenaars met hun creatieve kracht maken ze een gebied aantrekkelijk wordt, en ook ontwikkelaars komen daar op af. En daar vind ik heel spannend dat op een gegeven moment Joep van lieshout zelf als project ontwikkelaar met iemand samen is gaan werken, en daar een heel plan, heeft gepresenteerd met gebouwen en voorzieningen om die plek in te vullen. Dus ja, dat gebeurt wereldwijd, dat kunstenaars zich vestigen, ergens waar het niet zoveel kost om je te vestigen. maar, dat hele systeem is al vercommercialiseerd want steden vragen nu vaak zelf aan creatievelingen om op plekken te gaan zitten, die nog niet ontwikkeld zijn, of die zijn verwaarloosd om daar die creatieve vibe in te brengen want dat werkt gewoon, dat is, dat is gewoon bewezen. dat creatievelingen plek bijzonder maken, al gaan ze daar alleen maar zitten. Nou, de spanning is nu, dat die mensen weg moeten als daar wordt om ontwikkeld, hè, want dan komen er andere gebouwen of andere voorzieningen, en dan wordt opeens de huur heel hoog en dan moeten we al die creatievelingen er uit. Ik denk wel dat kunst, het gesprek over verbetering van de omgeving aanjaagt absoluut, en wat ik al zei, ik weet niet of je dat project de vos kent "de bospoldervos" dat zou je nog even kunnen noteren, want dat is een hele populaire set, een heel groot werk, in een wijk waar nog heel veel moet gebeuren, waar nog veel armoede is en waar ze met kunst een statement wilde maken. Van hier zijn wij, wij zijn belangrijk, wij willen dit. En dat is een gigantisch grote vos van kunstenaar Florentijn Hoffman en die plek is nog helemaal niet mooi. Maar het kan zijn dat die plek op een gegeven moment een soort poort gaat worden naar een wijk die daar achter die straat ligt. Dan fungeert kunst dus als een breekijzer om eigenlijk de ontwerpers een beetje te dwingen met dat kunstwerk, die omgeving opnieuw in te richten, maar dat is een lange adem. Het is al wezen dat kunst en creativiteit een economisch verdienmodel is voor een stad en wij proberen uit die commercialiteit te blijven. Maar die is er in Rotterdam ook en dat gaat onder de noemer "Rotterdam make it happen" en dat is echt een meer PR gerichte organisatie die veel met street art werkt, en die heel erg uitgaat van de social media en de toeristen die hier komen, dus er zijn verschillende stromingen actief in de stad. En wij baseren ons gewoon op die humuslaag van die beeldencollectie die in Rotterdam is, en dat bepaalt de visie voor ons waar wij wel en niet in meegaan, en dat is ook prima dat wij die positie innemen.

00:32:46

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: "Rotterdam make it happen" is eigenlijk opgericht om Rotterdam te promoten via het feit dat wij een hele jonge stad zijn, en dat wij heel veel jonge makers hebben. Zij willen niet die drempel zo hoog leggen, wat wij dan vaak hebben, met die permanente kunstwerken en dergelijke. Soms dan werken we ook samen, weet je wel, als die andere collegas van mij met kunstenaars werken die muurschilderingen maken, dan kan dat een samenwerking zijn. Maar wij willen altijd een bepaald verhaal over Rotterdam vertellen en niet alleen maar mooie plaatjes waar mensen dan mee op instagram gaan. Heel leuk, heb ik niks op tegen, maar dat is een beetje een andere manier, wij kijken meer hoe verbeterd die kunst een bepaalde plek. Wij willen inhoudelijk iets verder gaan in wat we willen meegeven met die kunstwerken. Wij hebben ook een monumenten, slavernijmonument dat zijn echt dingen waar "Rotterdam make it happen" niet mee bezig is, want dat is veel te ingewikkeld en dat hoeft ook niet.

00:34:15

Britt Soede: Denkt u dat de gemiddelde voorbijganger de kunst die u implementeerd wel zal begrijpen?

00:34:23

Marjolijn van der Meijden, Projectleider Rotterdam: Ja, want die is heel laagdrempelig uiteindelijk, in Rotterdam is dat eigenlijk heel laagdrempelig. En mensen zijn niet zo museaal gericht in Rotterdam, maar juist op die openbare ruimte. Het bestaat allemaal door elkaar. Het is ook echt in Rotterdam, je struikelt gewoon over de kunst. Als je het eenmaal weet. Wij hebben geen elite in Rotterdam die heel erg allerlei initiatieven onder de duim houdt dat gebeurt in Amsterdam bijvoorbeeld veel meer. Daar is een veel strengere, elite die wil meebepalen wat wel en niet kunst is, en wat wel en niet in de stad mag. En wij geven ook ruimte aan bijvoorbeeld figuraties die misschien nooit in een museum komen, maar die voor mensen heel erg belangrijk kunnen zijn.

00:35:22

Britt soede: afsluiting

Appendix V – INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:00:07

Britt Soede: Wat is precies u uw functie? Wat houdt cigarbox in?

00:00:14

Founder Cigarbox: Ik ben de de de oprichter van cigarbox, dus ik ben de directeur. En wat wij doen, wij brengen voor voor allerlei partijen de maatschappelijke effecten inzichtelijk, eigenlijk brengen we die in beeld, en proberen we daar grip op te krijgen. Dus hoe kun je nu maatschappelijke impact die wil realiseren, hoe kan je die realiseren? En hoe kun je die vergroten? En wat zijn nou knoppen waar je aan kan draaien? En dat doen we veel voor voor steden en voor fondsen, veel in de cultuursector voor cultuurfondsen, maar ook in de sport of in welzijn en op allerlei verschillende plekken. Ja, en de focus is iedere keer de maatschappelijke impact.

00:01:08

Britt Soede: En hoe meet u de maatschappelijke impact? Wat zijn factoren daarvoor?

00:01:15

Founder Cigarbox: Dat kan op verschillende manieren. Dat ligt er ook aan op welk niveau je de effecten meet dus bijvoorbeeld als je heel veel projecten in een buurt doet, laten we zeggen, heel veel is binnen twee jaar, 100 projecten, dan kun je buurt data van buurtbewoners gebruiken. Maar wanneer het om een individueel project gaat met allemaal deelnemers, dan wil je iets van de van de deelnemers weten, wat daarmee is gebeurd. En wanneer het gaat om meer duurzame effecten, dan kan het

gaan over CO2 reductie of groene bronnen. Het hangt echt af van het onderwerp op welke wijze je meet, en de crux daarin is dat je het ook enigszins werkbaar of haalbaar maakt, wat pragmatisch zijn, zeker als je het in je bedrijfsproces op impact gaat sturen, en het is heel lastig om die impact te meten dan gebeurt het niet.

00:02:27

Britt Soede: En met betrekking tot openbare kunst heeft u ook projecten gedaan aan waar u de maatschappelijke impact van openbare kunst heeft gemeten?

00:02:39

Founder Cigarbox: Ja, wij maken voor vrij veel kunstinstellingen en fondsen, dus voor het vsb fonds of kunstloc, dat is de Brabantse kunst organisatie, of toen Leeuwarden culturele hoofdstad van Europa was, voor hen en voor Friesland maken we dashboards en in die dashboard kunnen projectleiders of kunstenaars hun projecten stoppen, en die kunnen daar in een inschatting maken van de effecten die hun project heeft op de omgeving. En dat is enerzijds de openbare ruimte, dat kan bijvoorbeeld de beeldvorming op de ruimte zijn, het kan de leefbaarheid zijn, maar het kan ook de sociale cohesie zijn. Dus hoe gaan mensen met elkaar om? In dat gebied, hoe gaan buurtbewoners met elkaar om? Maar het kan ook de ontwikkeling van deelnemers zijn, dat die van alles hebben geleerd. En dat zit in die dashboards en daar zitten heel veel projecten in. En dat zijn we nu dus aan het ontwikkelen voor Rotterdam. Daar gaat het echt om projecten zoals het plaatsen of het ontwikkelen van een beeld samen met de buurtbewoners in een bepaalde buurt. En dat zie je ook wel hoe meer interactie er is met die buurtbewoners en hoe meer die betrokken zijn, hoe meer effect het zou hebben.

00:04:17

Britt Soede: U noemde de leefbaarheid dat ze dat in kunnen vullen op het dashboards in u ontwikkelde systeem. Hoe denkt u dan dat kunst voor meer leefbaarheid kan zorgen?

00:04:32

Founder Cigarbox: Leefbaarheid bestaat uit verschillende aspecten. Dat gaat enerzijds over veiligheid, over aantrekkelijkheid van de buurt, maar ook over hoe mensen met elkaar omgaan. Al die aspect zitten daarin. Het kan zijn dat een beeld of een kunstwerk er voor zorgt, dat het niet meer een gure plek is, maar een aantrekkelijke plek om te wonen. Het kan zijn dat het daardoor een ander type ondernemers aantrekt of andere mensen daar gaan wonen. Dat er ook kunstenaars in de buurt gaan wonen, omdat door zonn kunstwerk in één keer een coole buurt wordt, dat kan op allerlei manieren kan het effect hebben op de leefbaarheid.

00:05:23

Britt Soede: Waar moet een openbare ruimte aan voldoen?

00:05:37

Founder Cigarbox: een openbare ruimte moet een fijne plek zijn, waar mensen zich vrij kunnen bewegen en dat moet veilig zijn. het ligt ook aan het type openbare ruimte, wat je er wil hebben en wat er nodig is. Soms is het fijn als het geborgen is, en soms moet het allerlei functies hebben voor de markt of voor optredens. Een openbare ruimte kan heel veel verschillende functies hebben en daarmee ook aan allerlei verschillende eisen voldoen.

00:06:23

Britt Soede: Jullie loggen niet zelf de impact maar jullie providen het online dashboard?

00:07:00

Founder Cigarbox: Ja, de inhoudelijke inrichting en de techniek, ja. Maar is eigenlijk ook nog secundaire, het gaat in eerste instantie over de inhoud, en met die inhoud richten we vaak een soort framework of theory of change, dat richten we in. En daar leg je allereerst de impact vast die je wil realiseren. Dus je zegt bijvoorbeeld: "met mijn

kunstwerk wil ik dat dit een aantrekkelijke stad wordt, en dat dit de buurtbewoners bij elkaar brengt, dat de lokale economie misschien een boost krijgt, en dat kan van alles, dingen die passen bij het centrum voor beeldende kunst in dit geval. Vervolgens is de vraag: hoe kun je dat realiseren? Dus dat is niet alleen dat kunstwerk, maar je kan dan met zo'n kunstwerk om daar meer effect te creëren, kun je zeggen van: nou ja, die buurtbewoners doen mee, maar we gaan ook alle winkeliers betrekken, of we gaan er marketing omheen doen, of we gaan de pers inlichten, of we gaan iedere week activiteiten rondom dat kunstwerk organiseren doen, je kan er een heel programma eromheen bouwen, of lezingen, noem maar op. En wanneer je dat wat uitbreidt daar heb je allemaal instrumenten voor die ervoor zorgen dat het effect van het kunstwerk of de impact die we realiseren groter wordt of minder groot. En welke elementen dat zijn, dat leggen we ook vooraf vast, van hiermee kun je de impact van jou kunstwerk beïnvloeden. Als we daar een soort raamwerk van hebben, dat vormt het onderzoeksraamwerk, dan kunnen we op basis daarvan een dashboard inrichten en dat kan ik je wil laten zien, hoor, als je het leuk vindt.

00:08:59

Britt Soede: Ja dat lijkt me wel interessant.

00:09:01

Founder Cigarbox: [Deelt scherm]. Hier zie je een voorbeeld van zo'n dashboard en wat we eigenlijk proberen is de data die je vangt van verschillende projecten, dat je niet zo veel mogelijk context geeft. Dus we zien hier voor het welzijn kunstprogramma Oosterhout in de gemeente en hier zie je daarboven de doelstellingen waar zij op sturen, dus: veilig, kansrijk, gezond, leefbaar, de beeldvorming van de buurt. En die kleurtjes die je ziet dat is hoe het in die wijk ervoor staat. In de buurt, Slotjes oost, de kansrijk dat betekend dat iedereen dezelfde kans krijgt, gaat het heel goed mee. De beeldvorming is vrij laag en we zien daaronder wat al die projecten daaraan bijdragen. Als we dan zo'n kunstproject nemen, dan zien we van dat kunstproject zien wat de effecten op de wijk zijn, op de sociale cohesie op participatie, op de leefbaarheid, de beeldvorming, en die leefbaarheid die is in dit geval zo gedefinieerd, zoals ook die gemeente dat definieert. Leefbaarheid is een vrij breed begrip, ze hebben hier fysieke leefbaarheid. Die lichtblauwe zaken zijn, dat is wat de deelnemers van het project, wat die vonden dat de bijdrage van het project was. En die donkerblauwe dat is de benchmark, dus dat zijn vergelijkbare projecten, zodat je die data ook in een context kan plaatsen.

00:13:10

Britt Soede: Wie verzameld de data van projecten?

00:14:54

Founder Cigarbox: Dat is net wat we met de opdrachtgever afspreken, dus in dit geval verzamelen zij alles zelf. Voor sommige fondsen zijn wij verantwoordelijk voor de verzameling van de data. Dat wisselt sterk. En in Rotterdam, daar gaan wij ze in het begin helpen, maar ik hoop eigenlijk altijd stiekem dat ze het zelf doen. Hoe minder ondersteuning er nodig is, hoe beter zij kunnen sturen op die impact.

00:16:24

Britt Soede: En waarom denk je dat instellingen naar jullie toekomen om de effecten te meten?

00:16:34

Founder Cigarbox: Je moet je voorstellen, als we hier naar het dashboard gaan, zij geven, en je ziet hier ook de bedragen, enorm veel steun aan al die tentoonstellingen. En zij weten als je geen onderzoek doet, dan weten ze niks, dan weten ze niet wie ze bereiken, hoe het gewaardeerd wordt, maar ook niet wat de effecten zijn. En wat zij willen weten is in dit geval, het scheelt ook per fonds, in dit geval is onder andere van Joop van den ende en die wil laten zien van nou die grote voorstellingen, die zijn heel

belangrijk voor een stad, en die hebben heel veel economische impact op een stad, in zo'n theater of museum. Het is goed dat wij als cultuursector dat kunnen laten zien. Hoe belangrijk wij zijn voor de stad, want zij worden vaak gezien als dingen die geld kosten. Dan moet er weer extra geld naar het theater of het museum, maar het levert ook heel veel op voor de stad. Voor de lokale ondernemers, de horeca, de hotels, restaurants, de winkeliers, die verdienen er allemaal aan als er grote cultuurevenementen worden georganiseerd in de buurt. En in andere gevallen gaat het over, bijvoorbeeld, voor het fonds cultuurparticipatie gaat het over de toegankelijkheid van cultuur en daar willen ze aan de hand van een soort actie onderzoek. Dus als zij dit doen, dan word je eigenlijk steeds beter en kom je erachter wat nu wel werkt en niet werkt om de vergroting van cultuurparticipatie te bewerkstelligen. Dus zij doen het om te leren, van hoe kan ik het nou groter maken? Wat heeft nu effect? en om zich te verantwoorden aan derden, dus aan geldschieters, dat ze kunnen laten wat het allemaal heeft opgeleverd: en om kennis te delen om verschillende redenen.

00:18:42

Britt Soede: Heb je ook voor openbare kunstprojecten verbetering van de buurt waargenomen?

00:18:57

Founder Cigarbox: In de buurt, zie je op project niveau dat het verbeterd. Maar idealiter wil je het op buurtniveau weten of het verbeterd. Daar hebben we wel eens bij steden, dan zijn er meerdere projecten, allemaal kunstprojecten plaatsgevonden. En dan kun je zien dat in vergelijkbare buurten met dezelfde leeftijdsopbouw, bevolkingsopbouw, en hetzelfde type vastgoed, dat ze een gelijk startpunt hebben, maar niet in cultuur is geïnvesteerd. Dat waar wel in cultuur is geïnvesteerd en dat met die wijk het veel beter mee gaat na vijf jaar, dus dat kun je goed zien, maar een individueel kunstwerk. Die impact hangt ook van af hoe groot het is. Als je echt impact wil hebben dan is de omvang van de impact die kan heel klein zijn of heel groot. Je zou het bijvoorbeeld ook wel in vastgoedwaarde kunnen zien, heel direct om zo'n kunstwerk heen, de directe omgeving.

00:20:53

Britt Soede: Onderzoeken jullie ook het effect van de Bospoldervos? Wat doet een kunstwerk als de bospoldervos de buurt?

00:21:35

Founder Cigarbox: Ik vermoed dat dat een positief effect heeft, maar die hebben we nog niet onderzocht. Wat je vaak ziet is dat toch wel al die lui uit de buurt en de betrokkenen er heel positief over zijn en ook ervaren dat er dat de sociale cohesie of de leefbaarheid of omhoog gaat. Hij zat volgens mij niet in het lijstje met projecten die nu onderzocht werden. Von ik wel jammer, want het is wel een mooi voorbeeld.

00:22:17

Britt Soede: Is het belangrijk om het publiek ook mee te laten beslissen over publieke kunst, of denk je, dat moeten we aan een specialist overlaten?

00:22:37

Founder Cigarbox: Valt voor allebei wel wat te zeggen. Ik zou niet alles publiek maken en ook niet alles aan specialisten overlaten. Dat hangt ook af van het type kunstwerk en ook hoe je dat doet. Heb je dat wel eens gehoord van die engelse marine boot die dan bij iedereen een naam voor mag kiezen. En dan werd er gestemd, en ze dachten, die wordt dan genoemd genoemd naar engelse helden ofzo, en toen had iemand "boatymcboatfeest" en daar was dan de meeste stemmen voor. Dus als je dat zo op social media doet, en iemand neemt een loopje mee, dan schiet het niet op natuurlijk. Ik bedoel zoals denk, zie je doet doen, heb je eigenlijk. De expert doet het niet, die doet het gewoon illegaal.

00:23:50

Britt Soede: Wat voor effect heeft openbare kunst op mensen?

00:25:23

Founder Cigarbox: Iets kan tot de verbinding leiden, dus dat allemaal mensen daar zich meer verbonden voelen met de buurt of de identiteit van de buurt, met die bospolder vos, dus nu zeggen allemaal mensen dat ze bij de Bospoldervos wonen. Daar kan je niet om heen. Dus dat leidt tot een andere identiteit van zo'n buurt. Er komen allemaal mensen daar naartoe om fotos te nemen en het bekijken, die gaan daar ook naar de lokale ijsboer om een ijsje te halen, of er komen scholen langs om is wat over kunst te vertellen. Dus dat heeft op dat soort manieren een effect op de buurt en samenleving. En dat kan kan lijden tot gentrification, maar dat is allemaal zo'n lange termijn effect, maar op korte termijn zie je allemaal van dat soort effecten optreden.

00:28:00

Founder Cigarbox: De kunstenaars vinden dat niet altijd even fijn dat dingen in beeld worden gebracht en dat maakt het ook heel plat, hè, dat je dingen uitdrukt, bijvoorbeeld: dit heeft zoveel effect op de sociale cohesie. Een kunstenaar is daar niet altijd mee bezig. En hoe vaak gebruikt wordt, ook met die dashboards, is dat je een kunstenaar wat meer handvatten geeft om de omgeving te beïnvloeden, met het kunstwerk. De kunstenaar staat daar niet altijd bij stil, dat hij zelf invloed heeft, op wat voor effecten het werk wil bereiken.

00:30:43

Britt Soede: Afsluiting

Appendix VI – INTERVIEW TRANSCRIPT

Britt Soede: Introductie

00:00:24

Britt Soede: Wat is precies je functie? Waar hou je je mee bezig?

00:00:30

Teacher Minerva: Wat ik doe ik doe heel veel dingen. Voor een ben ik docent en onderzoeker aan de Academie Minerva, bachelor gedeelte van de vormgeving, daar ben ik medeverantwoordelijk voor interactievormgeving, en wat dat dan zou zijn ben ik een beetje samen met de mensen aan het uitvinden denk ik. Het is een beetje de opleiding rondom interactie en educatie op een professionele manier. Wat voor software zijn er? Wat kunnen wij gebruiken? Wat is interactie? Wat is in een teamverband werken? Wat is de zin van vormgeving? Wat is überhaupt vormgeving in de 21ste eeuw? In het midden van een mediamaatschappij. Wat is daar belangrijk, en waar zitten die knooppunten. Hoe kunnen wij als jonge creatieve daar iets aan bijdragen. Verder geef ik les aan het Frank Mohr instituut, dat is een master studie, de opleiding kunstgeschiedenis, en de opleiding kunst cultuur en media van de RUG. Ik geef workshops in het thema van fenomenologie, dat is de wetenschap van de waarneming. En verder ben ik kunstenaar, en bouw installaties en performances meestal. Ik ging daar dus openbare ruimtes bouwen in mijn eigen werk, die een beetje het sociale onderzoeken, en ook daar kijken naar hoe kan je een ruimte en een tijd creëren waar je dan een beetje anders over de dingen na kan denken, die een rol spelen in iedereens leven. Ik noem het autobiografische sciencefiction, om ervaarbaar

te maken van andere gedachtes die ik heb. Het ervaarbaar maken van andere gedachtes die ik heb. Ondertussen door corona werk ik nu veel in 2D nu, en een beetje meer klassiek. Ik heb net een projectje met mijn vriendin afgerond, dat heette Art Away, dat was een project die was ingericht op hoe kunnen wij onszelf als creatieve scene nog laten zien tijdens corona, als alles niet mag. Daar hebben wij een project opgezet samen met 46 lokale kunstenaars die hebben we uitgenodigd, en wij hebben in de Herenstraat een pand gehuurd, en hebben dus een pop-up kunst shop gebouwd. Dat was een heel groot succes, en dat liet ook zien dat het wel kan, ook tijdens corona, om iets te bouwen dat wel leuk is, wat plezier maakt, wat ook nog de creatieve scene een beetje steunt doordat al het geld wat er verdiend werd direct naar de kunstenaars is gegaan en niet naar ons. En misschien ook een beetje dat hele kunst beleid openbreken. Dat zijn zo'n beetje de hoofd dingen die ik doe, naast dat ik ook nog heel veel andere dingen doe.

00:01:34

Britt Soede: Hoe hou je je dan specifiek bezig met de openbare ruimte en kunst?

00:01:40

Teacher Minerva: Wat is een publieke ruimte? Ik zou zeggen dat voor corona gaf ik bijvoorbeeld ook interactieve rondleidingen aan het Groninger Museum, interactief in dat geval is niet digitaal. Het gaat er om dat ik niet iets ga presenteren over de kunst die daar hangt, maar dat het er dan ook om gaat van wat zien jullie? En wat zien wij samen? Er is niet een juist of fout, in het bekijken van kunst. En dan zie ik een museum ook als een publieke ruimte, ondanks dat het hier wel een problematisch verhaal is dat de musea zo duur is. Ik vind dat een museum niks zou moeten kosten, en daardoor een publieke ruimte zou moeten worden die ook meer mensen uitnodigt om te komen niet alleen de witte midden tot bovenklasse. Verder ging ik ook in galerijen werken, en deze tot openbare ruimte proberen om te bouwen, en bijvoorbeeld een project dat heette science friction, toen in 2018 ging het er om dat ik met een collega een vriend van mij hebben wij bedacht hoe kunnen wij een ruimte bouwen die in principe een sociaal netwerk verbeeld, maar dan lokaal, dat je daar naar toe moet komen, daar kan je inloggen fysiek of digitaal en kan bijdragen aan het project. Dus de fysieke connectie tot de plaats waar iets gebeurt, die daar een sociaal netwerk vormt, en dat tussen de mensen die steeds weer komen. Dus community speelt een grote rol in kunst in de publieke ruimte denk ik. En verder ja ook dat project Art Away nog een keer te noemen om te zeggen wij nemen dus een leegstaand winkelpand en verbouwen dit tot een ruimte waar kunst kan ervaren worden, maar ook voor goedkope prijs gekocht kan worden, en meegenomen kan worden. En het steunen van de creatieve community. Heel veel in de kunstwereld loop deze dagen op subsidies en commissies, wij hebben die publiek niet echt nodig meer om kunst te ervaren of om kunst te kopen. Maar alles wordt gesubsidieerd. Het is belangrijk daarom om de publieke ruimte in te zetten om kunst toegankelijk te maken voor iedereen. Dat zou wel de droom zijn.

00:02:57

Britt Soede: Als je dan op straat kijkt, alle kunst die je daar waarneemt, daar hoef je geen museum voor in te lopen.

00:03:15

Teacher Minerva: Je hebt natuurlijk ook dat veel publieke kunstwerken die gelokaliseerd en gefundeerd zijn door musea. En dat het toch daardoor gestuurd wordt. En ook daar weer, het werk is al gesubsidieerd, de kunstenaar mag eindelijk een groot werk bouwen, maar de wijk heeft daar in mijn ogen vaak niet zo heel veel aan, behalve dan dat er nu iets moois staat. Maar weer is de maatschappij niet heel erg opgevoed om van kunst te genieten, omdat het meestal is blijf maar buiten iedereen die niet echt van kunst houdt. Dus vaak zie ik dan niet de functie van de werken voor de wijk zo veel,

behalve van misschien het esthetische. Dus het lijkt me vaak meer voor de bouwheer of iemand, iemand krijgt daar geld van, maar de wijk krijgt weinig terug. Ik was net een weekendje weg en heb heel veel nieuwe speeltuinen ontdekt, en ik had het gevoel dat sommige daarvan echt kunstwerken waren. Die waren heel erg ingericht op de ervaring van het spel, dus er was niet een glijbaan en een schommel, die naast elkaar stonden zoals we dat vroeger kenden. Maar het was echt een piratenschip en een val en je kon hier op en daar op, en je kon zien dat je daar echt een verhaal kon bedenken en beleven, niet alleen als kind, ik denk dat je dat zelfs als volwassene ook nog zou kunnen. Dat popt mij zo in mijn hoofd bij publieke ruimte, een speeltuin is ergens dan ook een installatie, maar een interactieve, je kan daar nog wat mee, je kan daar opklimmen. En zo zie je ook soms dat sociale ruimtes geschapen worden doordat je anders kan zitten. In Rotterdam is er een artiest die bouwt deze picknicktafels drie hoog, zoiets vind ik dan wel iets socialer. Ik vind publieke kunst geloof ik dan heel leuk, en zoiets zou ik in mijn leven ook graag mogen doen, echt iets in de buitenlucht gaan bouwen, wat dan toch ook die interactie heeft, en het uitnodigen heeft, en aanmoedigt tot spel en tot samenzijn, niet alleen kijken, maar ook een beetje doen.

00:04:54

Britt Soede: Waarom is dat aspect van interactie bij openbare kunst zo belangrijk voor jou?

00:05:14

Teacher Minerva: Ik denk dat dat nog een stukje van community daarbij haalt, en het geeft de mens die daar in de buurt dan woont, als we het ook over stadsplanning hebben en kunst in de publieke ruimte, het geeft dus een plek voor community en een plek voor ontmoeting. Terwijl toch zo'n sculptuur in de publieke ruimte meer iets is, waar ik dan langs ga. Ik moet nu heel erg denken aan die ene nieuwe sculptuur in het Oosterparkwijk, die witte toren van mensen, dat is een heel mooi sculptuur, staat direct naast een nieuwbouwwijk, de bedoeling is daar om de Oosterparkwijk een beetje schoner te maken, maar toch is het een standbeeld, en het blijft een standbeeld. Het is iets waar je aan voorbij loopt, het is daar puur voor de mooiheid in de ruimte, ik denk daar staat de naam van een institutie waarschijnlijk op en de naam van de kunstenaar, maar voor de wijk, doet het nog vrij weinig. En als je dan naar sommige werken kijkt zoals Jeppe Heijn, is een Poolse kunstenaar, en die bouwt banken die heel raar zijn, maar daar kan je wel nog op zitten, of op spelen, dus het heeft ergens nog deze factor in de publieke ruimte, en het benadrukt ook nog is de publieke ruimte. Dus wat doen wij in de publieke ruimte, wij zijn er samen. En een sculptuur waar je weer alleen naar kijkt in principe of alleen langsgaat benaderd niet het publiek, het benaderd meer de institutie die daar achter staat, iemand krijgt daar geld voor. En dat geld gaat vaak niet naar de gedachte, het publiek. Er zijn natuurlijk ook goede kunstwerken die niet perse interactie hoeven te hebben, en dat is misschien ook heel erg mijn eigen input, dat ik me dat graag wens deze interactie. Het is iets wat ik persoonlijk leuk vind, in mijn eigen werk, als ik iets tegenkom, als ik iets zie, als er iets is wat ik dan ervaar, en het zelfs uitnodigt om naar mensen te zwaaien die ik niet ken, dan vind ik dat iets toevoegen aan de publieke ruimte. Als er alleen een standbeeld staat die alleen mooi is, dan is dat heel mooi, maar dat was het dan ook, dat is een boom soms ook, een hele mooie boom. Als je het hebt een wijk echt positief te veranderen door creatief werk daar neer te zetten, dan vind ik dat het nog een beetje een toevoeging kan hebben. Als het gaat om publieke kunst die gewoon iets wil laten zien en een statement zet, vind ik Willem de Haan een hele mooie kunstenaar, die daarmee mooie dingen doet op het moment, daar zit altijd een beetje een grap in, en een plezier, en een statement dat niet honderd duizenden euro's kost, maar dat gewoon heel erg grappig en slim gemaakt is. Bijvoorbeeld die twee reclameborden die strak tegenover elkaar staan.

00:06:50

Britt Soede: Moet het een gesprek starten?

00:06:56

Teacher Minerva: Dat vind ik leuk, ja. Waarom zet je het in de publieke ruimte neer is de vraag. Als je kijkt naar de Russische publieke ruimte kunst, dat zijn dan de monumenten, en in Berlijn zo iets, veel kunst in de publieke ruimte is vrij vaak heel monumentaal en ik heb het gevoel dat dat een beetje verouderd is, ik weet niet of we dat nog nodig hebben in ons hedendaagse tijd, en of dat de juiste manier is om kunst in de publieke ruimte neer te zetten. Of wij in een tijd zijn beland die de toekomst van vroeger is waar dingen iets meer kunnen, wij leven in deze data en informatie maatschappij, waar alles interactief is. En ik vraag me dan toch af waarom onze publieke ruimte daar dan niet op reageert in principe, en daarmee bedoel ik niet overal schermen in te knallen, dat überhaupt niet. Maar ik denk die interactie en het uitnodigen tot gesprek ook anders kan benaderen dan door technologie daar tussen te knallen. Eva Koopmans probeert het hier een beetje in Groningen met haar dingen in de corona tijd, ook met deze gespreksboxen, daar zit een element daarvan in. Of het haar precies lukt tot nu toe weet ik nog niet, maar het is een mooie ontwikkeling die ze daar doet en dat ze het ook probeert vind ik, en ze heeft daar hele mooie ideeën vind ik. Het principe speelt daar in de publieke kunstwereld, maar het mist voor mij een beetje.

00:13:13

Britt Soede: Voel jij je als kunstenaar genoeg betrokken bij de openbare ruimte?

00:13:18

Teacher Minerva: Nee niet echt. Ik had een keer een commissie voor provinciehuis hier via kunstpunt Groningen ging dat, dat voelde als iets in de publieke ruimte, maar dat werd al heel snel iets heel prive's en daardoor toch niet publiek en heel erg op hun manier. Dat was een hele leuke opdracht, omdat ik ook nog heel erg in de scene, net van de academie, dus ook leuk omdat te mogen doen. Heeft niet zo uitgepakt als dat ik me persoonlijk had gewenst, maar dat ligt ook meer aan mij misschien. Niet heel erg professioneel werken in die tijd ook misschien. Verder zie ik het bij mensen die het proberen, maar dat het toch dan geremd wordt door instituties die daar tussen zitten, en dat het dan toch niet mag vanwege de een of andere verzekering die niet mee doet. En ik hoor van niemand dat die benaderd wordt, en ik ken veel mensen die hele mooie buitenwerken aan het bouwen zijn. Maar nee het contact tussen de gemeente en de kunstenaars is uit mijn ogen slecht.

00:14:46

Britt Soede: Wat is het doel van openbare kunst?

00:14:55

Teacher Minerva: Ik vraag mij af, wat zijn we aan het doen? Benaderen en benadrukken wij de publieke ruimte? En de mensen die zich daar in bewegen? Of benaderen en benadrukken wij de kunst die wij dan gewoon daar neerzetten? Zijn het dan werken die gewoon te groot zijn voor het museum, en daardoor dan opeens in de publieke ruimte terecht komen. Je ziet dan sommige van die sculpturen park wereldwijd, waar hele mooie werken staan, maar dat is natuurlijk ook een beetje out of range, dat is ook weer buitenmuseum in principe. In de publieke ruimte heb je daar de gegeven mens die daar woont die daar beweegt, die überhaupt misschien ook niks met kunst te maken heeft. Maar die toch vaak er voor open staat iets te ervaren als die buiten is, en die ervaring, die vertaalslag, van ervaring waar kunst dan ook voor is. Kunst heeft een groot deel ervaring in zich. Ik vind dat publieke ruimte, en kunst in de publieke ruimte toch wel meer naar speeltuinen mag kijken meer. Als je op een goede speeltuin dertig kinderen loslaat, dan zie je wat daar gebeurt, dat is voor mij een beetje kunst. Als je echt goede kunst hebt dan doet dat wat met je, het maakt je misschien een beetje

verdrietig, misschien een beetje vrolijk, maar het verandert even een beetje je state of mind, en laat je eventjes ergens in een andere dimensie zweven voor een kort moment, het verteld een verhaal in je hoofd, die je misschien af kan maken, of die je naar jezelf toe kan trekken, en je daar tegenover kan verhouden. En als je een standbeeld in de publieke ruimte neerzet, dan is dat leuk voor deze ruimte, en het doet wat met die ruimte, heel zeker, maar het zou ook ergens anders kunnen staan en daar misschien hetzelfde doen, het is niet specifiek voor de publieke ruimte.

00:15:16

Britt Soede: Denk je dan niet dat er wel door kunstenaars naar de plek wordt gekeken?

00:15:20

Teacher Minerva: Jawel dat denk ik wel, maar dit is kritiek op een hoger niveau zal ik maar zeggen. Ik denk dat de standbeelden op de goede plek staan en ook hun ding doen en ook wat toevoegen. Als we naar dat paard hier op het station kijken bijvoorbeeld, dat is kunst in de publieke ruimte, en het zou nergens anders kunnen zijn, en het zou ook niet weg kunnen zijn, dat zou heel raar zijn. En wat ik ook mooi vond zijn deze monolieten aan het begin van dit jaar, die dan opeens ergens op kwamen duiken en die dan weer verdwijnen, het raadsel daarbij dat heeft iets van het nu. Het paard sculptuur vind ik een beetje ouderwets ondertussen. Maar in zijn geheel blijft kunst in de publieke ruimte nodig en leuk, maar de vraag is meer van mij is er een vervolgstap voor kunst in de publieke ruimte? Misschien is het dat meer weet je? Waar het onderzoek over de mensen in die wijk nog meer een rol speelt dan het nu blijkt te zijn, omdat ik ook niet precies weet hoe dat nu precies er uit ziet. Sommige dingen die dan zo zijn ontstaan, dat is dan gerelateerd aan de wijk vaak, je hebt dat standbeeld buiten Groningen dat mooie ijzeren ding met de scheur, dat relateerd aan de wijk, het relateerd aan de aardbevingen, het is dan toch gefinancierd door de maatschappij die deze aardbevingen uitlossen, wat is het dan een prijs van wij hebben ook dat standbeeld betaald, of is het echt iets dat een statement zou geven tegen in principe deze boringen in de grond. Dus dat is nog een beetje de vraag. Ik zou het me wensen als het nog meer in gaat op de specifieke plek waar het staat en de mensen die daar dagelijks langskomen, misschien zelfs de honden en de vogels. En dat je daar dan meer een broedplaats van maakt dan alleen iets om te bekijken.

00:18:00

Britt Soede: In hoeverre vind je dat het publiek moet worden meegenomen in beslissingen rondom publieke kunst?

00:18:14

Teacher Minerva: Ik vind het erg belangrijk dat het publiek wordt meegenomen in het proces. Hoe je dat doet is spannend. Als je het publiek en de kunstenaar echt rond een tafel zou krijgen, en het samen zou doen. Natuurlijk zijn de kunstenaar en de instanties achter de kunstenaar als beslissende kracht, omdat natuurlijk zijn de kunstenaar en instanties zoals kunstpunt Groningen natuurlijk experts in kunst en ook wat kunst doet, en het moet daar ook bij passen. Toch zou het heel erg interessant zijn om te kijken kan ik hier een teamwork van maken met de mensen die daar wonen, wie zijn deze mensen? Als ik een standbeeld zou maken in de publieke ruimte, en ik zet me daar eerst een maand iedere dag met een klein tafeltje neer en kijk wie komt daar langs, en wie krijg ik met mij een thee te drinken, en wie zijn deze mensen, ik denk dat dan mijn standbeeld sterker wordt. En ik denk dat het dan voor de mensen daar ook nog sterker wordt. Als iemand die ergens woont kan relateren aan de kunst die je dagelijks voorbijgaat of langsgaat, en een beetje het gevoel hebt van die is ook van mij, dan doe je iets voor de publiek in deze ruimte. En ik denk dat het daardoor beter ervaren wordt, en dat je daardoor ook mensen meeneemt, en daardoor een beetje mensen opleid dat kunst belangrijk is, en dat je iets doet voor de wereld en de publieke ruimte. En daardoor zul je misschien ook meer mensen het museum in

kunnen krijgen, en de galerijen, omdat je zo interesse kweekt in creatief werk, kunst, en opleiden in wat het kan doen. Mensen meenemen in het proces is denk ik voor mij een van de allerbelangrijkste dingen in kunst maken in het algemeen.

00:19:10

Britt Soede: afsluiting

Appendix VII – INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:01:21

Britt Soede: wat is je functie?

00:01:26

Andre Paans: Mijn functie is wijkmanager in het gebied Prins Alexander, en ik van onder dienstverlening.

00:02:29

Britt Soede: Hoe houd u zich bezig met openbare kunst?

00:02:40

Andre Paans: Ik hou me niet nadrukkelijk bezig met openbare kunst, mijn functie moet je duiden: ik probeer de verbinding te leggen tussen de ambtelijk organisatie en bewoners ondernemers binnen het gebied. Met name ook de relatie tot de

bestuursvergaderingen die zijn in het gebied. Met andere woorden, er is over een periode van vier jaar een wijkagenda samengesteld, die wijkagenten valt uit een in verschillende doelstellingen die gerealiseerd moeten worden over die periode vier jaar. En ik probeer mensen en krachten te verzamelen over die vier jaar om uiteindelijk die doelen die gesteld zijn tot realisatie te brengen, dat is min of meer mijn functie.

00:08:56

Britt Soede: Wat zijn de meest belangrijke doelen voor Prins Alexander?

00:09:14

Andre Paans : We zijn nu bezig met de ontwikkeling van de Prins Alexanderknoop, een ander thema is armoede jeugd en veiligheid. En uiteindelijk, er is een belangrijk doel om tot realisatie te komen van een opwaardering van de buitenruimte in een hele brede context.

00:10:44

Britt Soede: Hoe kwam het plan voor het blauwe plein tot stand?

00:10:48

Andre Paans: Dat is iets wat voor mijn periode ontstaan is. Wat ik daarvan weet uit het vorige college, is dat leefbaar Rotterdam was aanwezig in dat college. Wethouder Eermans had het dossier buitenruimte onder zijn hoede. En vanuit dat gebeuren is het programma Oost ontstaan, en het programma oost die richten zich met name op het nadrukkelijke thema veiligheid en de buitenruimte en de hele brede context, en dat ging niet alleen om de fysieke maar ook om de subjectieve veiligheid. Men heeft toentertijd ook gezegd, het zou goed zijn als het Alexanderplein een opwaardering zou krijgen, zodat het wat interessanter zou worden, voor het publiek wat daar gebruik van zou maken, en dat er ook meer aantrekkingskracht komt in het gebied, en in het kader van veiligheid daar een boost aan gegeven zou worden. Zo is het plan ontstaan om het plein blauw te verven. Dat heeft te maken, met in die gebied, prins Alexander, dat ligt zeven meter onder NAP. En daarmee met name nadrukkelijk kenbaar te maken dat water een belangrijk onderwerp is, vandaar ook de kleur blauw.

00:10:44

Britt Soede: Je sprak over veiligheid, zou het Blauwe plein meer veiligheid moeten opleveren?

00:10:48

Andre Paans: Veiligheid is het gebied toch wel een issue. Dat is ook openbaar in de wijkprofielen. Dat heeft in dit gebied wel wat aandacht nodig, daar zijn ook speciale programma's voor ontwikkeld. Maar het blauwe plein ging niet nadrukkelijk over veiligheid, dat was met name om aan te tonen dat we zeven meter onder NAP leven, mensen daar bewust van te maken en uiteindelijk ook in die zin het plein ook wat aantrekkelijker te maken.

00:13:33

Britt Soede: Wat is nu de staat van het plein?

00:13:57

Andre Paans: Die ligt wat complexer, inmiddels zijn er voor zeven pleinen in Rotterdam plannen voor verbetering waaronder Prins Alexander, en daar is een financiële injectie gegeven. Prins Alexander plein moet een van de pleinen gaan worden die veel interessanter is voor het winkelpubliek voor de gebruikers voor de mensen die er gebruik van maken. Dat betekent dat er grote sommen geld beschikbaar is gesteld om dat ook in breed verband een nieuwe boost te gaan geven. Begin van dit jaar is er een project gestart, en het project houdt in om het plein in twee a drie jaar die boost te gaan geven die noodzakelijk is. In eind dit jaar September moet het plan daarvoor klaar zijn.

00:14:55

Britt Soede: Wordt het publiek meegenomen in keuzes rondom dit plein en is het belangrijk.

00:15:01

Andre Paans: Ik denk dat het noodzakelijk is. Uiteindelijk gaat het om de wensen van de gebruikers die aangegeven worden. Wij luisteren vanuit de gemeente altijd erg goed naar wat het publiek wil want daar werken we tenslotte voor. We doen het niet voor onszelf maar voor de gebruikers. En ideeën vanuit de gebruikers kunnen alleen maar lijden tot een beter concept, dus in die zin vind ik het noodzakelijk dat het publiek meegenomen wordt.

00:16:23

Britt Soede: Afsluiting

Appendix VIII – INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:01:21

Britt Soede: wat is je functie?

00:01:26

Nicole Majoer: Ik ben projectmanager. Het managen van verschillende projecten in het gebied bospolder Tussendijken is dus mijn voornaamste functie. Ik heb altijd zo'n tien verschillende projecten lopen tegelijkertijd, sommige projecten zijn dan in de afrondingsfase en andere zijn net begonnen.

00:02:29

Britt Soede: Hoe houd u zich bezig met openbare kunst?

00:02:40

Nicole Majoer: Ik ben betrokken geweest bij het Bospoldervoskunstwerk.

00:08:56

Britt Soede: hoe kwam het plan voor het kunstwerk tot stand?

00:09:14

Nicole Majoor: Doormiddel van een prijsvraag geïnitieerd door BOTU, dat is de buurtorganisatie, is er uiteindelijk gekozen voor het kunstwerk van Florentijn Hofman.

00:10:44

Britt Soede: Waarom juist op die locatie?

00:10:48

Nicole Majoor: Je komt daar vanuit Schiedam, Rotterdam binnen, maar dat werd voorheen niet gekenmerkt door iets. Er was geen landmark zoals de Eiffeltoren in Parijs. Met de komst van de vos was er in eens een fysieke entree voor de buurt. De vos in deze buurt representeert ook de veerkrachtigheid van de mensen die er wonen. Want de vos is daar in de buurt ook een aantal keer gesignaleerd, en is soms een lange tijd weg maar komt altijd weer terug. De buurt staat laag op de sociale ladder, en door deze vos voelen de bewoners zich meer erkend en deel van de wijk.

00:10:44

Britt Soede: Wat zou de vos moeten opleveren?

00:10:48

Nicole Majoor: Trots, verbintenis in de buurt, en bovenal een herkenningspunt. Maar ook voor de lokale economie zal het goed doen, zo worden er sleutelhangers met kleine vosjes verkocht, iets waar de kunstenaar Florentijn dan weer op tegen was omdat het niet van hernieuwbaar materiaal is gemaakt. De verbintenis in de buurt was er overigens al maar er zijn nieuwe mensen bij gekomen want het was een proces met een lage drempel om ook mee te doen. Zo kwamen er tijdens het proces steeds meer mensen bij die ook kwamen helpen of iets aan te merken hadden.

00:12:18

Britt Soede: waren er complicaties tijdens de verandering en of mogelijkheden die ontstonden tijdens het proces?

00:12:35

Nicole Majoor: Er waren natuurlijk wel wat fysieke complicaties dat er palen in de grond moesten worden geboord en dat de vier poten in evenwicht moesten zijn. Verder, was er budget om de kunstenaar te betalen maar geen budget om de projecturen van de gemeente uit te betalen, dus ik kon niet worden betaald. Nou daar hebben we aan gewerkt en uiteindelijk ergens een potje gevonden waaruit ik kon worden uit betaald.

00:13:33

Britt Soede: Werd het publiek meegenomen in de keuzes rondom dit plein?

00:13:57

Nicole Majoor: Ja het kunstwerk is voor en met het publiek tot stand gekomen, daarvoor is een commissie samengesteld. En zoals ik al eerder zei

00:14:23

Britt Soede: Afsluiting

Appendix IX – INTERVIEW TRANSCRIPT

00:00:00

Britt Soede: Introductie

00:02:34

Britt Soede: Wat is je functie met betrekking tot de bospoldervos?

00:02:40

Tim de Haan: Ik ben actief in de buurtcommissie Rotterdam Zuid, we vergaderen over verschillende projecten in Rotterdam Zuid, zo ook de Bospoldervos, en controleren eigenlijk of het publiek goed betrokken wordt en dat het proces goed verloopt. Maar in het geval van de Bospoldervos verliep dat allemaal uitstekend. Dat zat wel goed.

00:03:38

Britt Soede: Jij woont dus in de buurt van het beeld, heb je verandering waargenomen in de Bospolder buurt sinds de plaatsing van de vos?

00:04:08

Tim de Haan: Ja ik denk dat de vos de betrokkenheid heeft vergroot want tijdens het project zijn er steeds meer buurtbewoners betrokken geraakt, er was groep buurtbewoners die voorheen niet echt betrokken was en door dit project nu wel. Ook is het een conversatie starter en levert dus extra interactie op tussen de bewoners. De wijk Bospolder is nu ook weer meer op de Radar, op groter niveau. Door de vos wordt dit stukje gebied echt weer gezien. Het is ook een soort markering van positieve ontwikkeling van grotere orde. Ik woon zelf in de buurt en zie ook steeds vaker mensen

die op zoek zijn naar de vos, dus het heeft ook een aantrekkingskracht voor mensen die niet in deze buurt wonen. Het is echt een statement in de buurt. De veerkrachtigheid van de Rotterdammers wordt gesymboliseerd. En er zijn nog veel uitdagingen in Rotterdam Zuid, en daar gaat steeds meer aandacht en financiering naar toe.

00:06:56

Britt Soede: afsluiting

Appendix X – INTERVIEW GUIDE

INTRODUCTION

- a. Bedanken voor deelname
- b. Uitleg onderzoek
- c. Geeft u toestemming voor het opnemen

FUNCTIE

- 1 Wat is precies u functie?
- 2 hou houd u zich bezig met openbare kunst?
3. Wat is jullie visie, als het gaat om de bestemming van openbare kunst?

PUBLIEKE KUNST

- 4 Wat voor rol heeft openbare kunst op de publieke ruimte?
5. Verbeterd kunst de publieke ruimte?

CASE SPECIFIC

6. Hoe verliep de samenwerking?

1. Wie waren er betrokken?
2. Wat voor impact heeft dit werk?

CLOSING

A1. Thanking for the interview

B2. Do you have any more information or people I should contact regarding this theme of interest?

C3. contact information